CONCEPT
Regioplan
Gebiedsinvesteringen Net op Zee
tranche 2+

Versie 5.1
28 augustus 2026

Regio	Eemshaven
Regionale werkgroep gebiedsinvesteringen PAWOZ-Eemshaven	Gemeente Ameland Gemeente Het Hogeland Gemeente Noardeast-Fryslân Gemeente Schiermonnikoog Gemeente Westerkwartier Provincie Fryslân Provincie Groningen Waterschap Noorderzijlvest Wetterskip Fryslân
Datum	28 augustus 2026
Versie	5.1
Status	DEFINITIEF EINDCONCEPT: Ten behoeve van besluitvorming

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE 3
1 INLEIDING 6
1.1 Aanleiding en context 6
1.2 Constructieve samenwerking Rijk-Regio 6
1.3 Bestuursakkoord 'Regiopakket PAWOZ-Eemshaven' 7
1.4 Opbouw van dit regioplan 8
2 AANLANDING VAN KABELS EN LEIDINGEN 9
2.1 Status tracés voor elektriciteitskabels en waterstofleidingen 9
2.2 Impact van de aanlanding 10
2.2.1 Fysieke implicaties van aanlanding 11
2.2.2 Tracé voor elektriciteitskabels 13
2.2.3 Tracés voor waterstofleidingen 14
3 EVENWICHTIGE VERDELING EN INZET VAN MIDDELEN 16
3.1 Algemeen 16
3.2 Onderlinge verdeling van de middelen 16
3.2.1 Uitgangspunten in het bestuursakkoord 'Regiopakket PAWOZ-Eemshaven' 16
3.2.2 Aanvullende afspraken regiopartners 17
3.2.3 Overzicht gebiedsafbakening en verdeling van de middelen 18
3.3 Thematische inzet van de middelen 20
3.3.1 Algemene uitgangspunten 20
3.3.2 Overkoepelend beleidskader: Agenda voor het Waddengebied 2050 20
3.3.3 Relatie tot andere beleidsinstrumenten 22
3.3.4 Concrete basisafspraken regiopartners 23
4 GEBIEDSINVESTERINGEN – LOKALE IMPULS 25
4.1 Algemeen 25
4.2 Gemeente Ameland: klimaat en energie 25
4.2.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen 25
4.2.2 Beleids-/uitvoeringskader 25
4.2.3 Projecten en activiteiten 26
4.3 Gemeente Het Hogeland: veerkrachtige waddenkust 29
4.3.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen 29
4.3.2 Beleids- en uitvoeringskader 30
4.3.3 Projecten en activiteiten 31
4.4 Gemeente Noardeast-Fryslân: toekomstbestendige gemeente 33
4.4.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen 33
4.4.2 Beleids-/uitvoeringskader 34

4.4.3 Projecten en activiteiten....34
4.5 Gemeente Schiermonnikoog: toekomstbestendige waterhuishouding....37
4.5.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen....37
4.5.2 Beleids-/uitvoeringskader....38
4.5.3 Projecten en activiteiten....39
4.6 Gemeente Westerkwartier: energie en leefkwaliteit....41
4.6.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen....41
4.6.2 Beleids-/uitvoeringskader....42
4.6.3 Projecten en activiteiten....42
5 GEBIEDSINVESTERINGEN – REGIONALE IMPULS....45
5.1 Lauwersmeergebied....45
5.1.1 Beleids-/uitvoeringskader....45
5.2 Lauwersmeer....46
5.3 Lauwersoog....49
6 EXTRA MIDDELEN VERSTERKING NATUUR....51
6.1 Natuur op Schiermonnikoog....51
6.2 Beleids-/uitvoeringskader....51
6.3 Projecten en activiteiten....52
7 EXTRA MIDDELEN AANPAK VERZILTING....53
7.1 Kuststrook Het Hogeland....53
7.2 Beleids-/uitvoeringskader....54
7.3 Projecten en activiteiten....55
8 UITVOERINGSKADERS REGIONALE PARTNERS....56
8.1 Algemeen....56
8.2 Uitvoeringskaders regiokassier....56
8.2.1 Financiële en juridische afspraken....56
8.2.2 Governance....57
8.3 Uitvoeringskaders overige regiopartners....57
8.3.1 Algemeen....57
8.3.2 Verstrekking van middelen....57
8.3.3 Gebiedsinvesteringen – tranche 2 - lokale impuls....58
8.3.4 Gebiedsinvesteringen – tranche 2 – regionale impuls....59
8.3.5 Extra middelen versterking natuur....60
8.3.6 Extra middelen aanpak verzilting....60
8.4 Monitoring en verantwoording....60
8.5 Communicatie en zichtbaarheid....61
9 FINANCIËN....62

9.1 Begroting 62
9.2 Compensabele BTW 63
9.3 Bevoorschotting 63
9.4 Projecten op basis van huidige inzichten 64

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en context

In de Klimaatwet is vastgelegd dat Nederland in 2030 55% minder CO_2-uitstoot dan in 1990 en in 2050 klimaatneutraal is. Om dit te behalen is de ambitie voor windenergie op zee in 2022 met 10,7 gigawatt (GW) verhoogd naar een capaciteit van ongeveer 21 GW rond 2030. Met het opschalen van deze ambities levert windenergie een aanzienlijke bijdrage aan de klimaatdoelstellingen en sluit het aan bij de oproep van de Europese Commissie aan de lidstaten om de ontwikkeling van energie uit hernieuwbare bronnen te versnellen.

In de Routekaart 'Windenergie op zee'[1] zijn de te ontwikkelen windparken en aanlandlocaties van de netaansluitingen opgenomen. Voor het wadden- en kustgebied van Groningen en Fryslân zijn de daarin de windparken Doordewind (DDW) en Ten Noorden van de Waddeneilanden (TNW) van primaire relevantie.

Het oostelijk waddengebied staat daarom aan de vooravond van een ingrijpende ruimtelijke en infrastructurele ontwikkeling als gevolg van de versnelde uitrol van windenergie op zee. De realisatie van bovengenoemde windparken, zoals voorzien in de routekaart richting ongeveer 23 GW in 2030, vraagt om grootschalige aanlanding van elektriciteitskabels en – op termijn – leidingen voor waterstof en eventueel CO_2. Deze aanlandingen concentreren zich onder meer in de regio Eemshaven en raken direct het wadden- en kustgebied van Groningen en Fryslân.

De aanleg en inpassing van kabel- en leidingtracés brengen complexe ruimtelijke afwegingen met zich mee. Deze raken aan meerdere functies in het gebied: natuur, landbouw, waterbeheer en leefomgeving. De stapeling van infrastructurele ingrepen – nu en in de toekomst – vraagt om een integrale benadering, waarbij cumulatieve effecten expliciet worden meegewogen.

1.2 Constructieve samenwerking Rijk-Regio

De regionale partners in Groningen en Fryslân onderschrijven het nationale belang van de energietransitie en de rol van wind op zee daarin. Zij spreken de intentie uit om in nauwe en constructieve samenwerking met het Rijk deze opgave vorm te geven. Daarbij ziet de regio nadrukkelijk ook economische kansen, onder meer voor de versterking van het energiecluster rond de Eemshaven, innovatie in duurzame energie en nieuwe werkgelegenheid.

Tegelijkertijd benadrukken de regionale partners dat de voorgenomen ontwikkelingen een grote impact hebben op de leefkwaliteit van mens en natuur. Het gebied kent unieke waarden, waaronder de Waddenzee als UNESCO-werelderfgoed en de aanwezigheid van hoogwaardige

[1] De oorspronkelijke routekaart dateert uit juni 2022 en gaat uit van 21 GW aan geïnstalleerd vermogen. In de laatste aanpassing van de routekaart uit maart 2026 wordt uitgegaan van een capaciteit van 23 GW.

akkerbouwgronden. Deze kwaliteiten zijn niet alleen ecologisch en landschappelijk van betekenis, maar vormen ook de basis voor de regionale economie en identiteit.
Voor de regio weegt het behoud en versterken van leefkwaliteit daarom zwaar. Dit vraagt om zorgvuldige keuzes in tracering, uitvoering en mitigatie, en om aanvullende investeringen die bijdragen aan natuurversterking, een robuuste landbouwstructuur en een aantrekkelijke leefomgeving.

De regio staat voor een grote uitdaging, die tegelijkertijd kansen biedt. Door intensieve samenwerking tussen Rijk en regio, een stevige verankering in bestaande beleidskaders en een integrale inzet van middelen uit het regiopakket, kan worden gewerkt aan een toekomst waarin duurzame energie, economische ontwikkeling en leefkwaliteit in balans zijn. De gezamenlijke inzet van alle partners moet leiden tot een evenwichtige ontwikkeling van het oostelijk waddengebied, waarin de energietransitie hand in hand gaat met het behoud en de versterking van de unieke kwaliteiten van het gebied.

1.3 Bestuursakkoord ‘Regiopakket PAWOZ-Eemshaven’

Om een verantwoorde inpassing van de windparken en de bijbehorende infrastructuur van het 'net op zee' mogelijk te maken is besloten voor de regio PAWOZ-Eemshaven 99 miljoen euro beschikbaar te stellen vanuit de landelijke gebiedsinvesteringen uit het Klimaatfonds, verdeeld over twee tranches. Op 20 juni 2024 kwamen Rijk en Regio een bestuursakkoord overeen over de eerste tranche aan gebiedsinvesteringen van 50 miljoen euro. Op 6 november 2024 kondigde de Minister via een brief aan de regio aan dat in de tweede tranche 49 miljoen euro beschikbaar wordt gesteld.

Het doel van deze gebiedsinvesteringen is de leefkwaliteit in de omgeving van de aanlandlocaties te verbeteren. De gebiedsinvesteringen zijn een extra impuls voor de regio en zijn daarmee aanvullend op de kosten voor realisatie en (wettelijke) compensatie die van toepassing zijn op de energie-infrastructuur projecten.

In aanvulling op de gebiedsinvesteringen heeft het Rijk 25 M€ aan middelen toegezegd voor natuurversterking, een ecologisch impulspakket en maatregelen tegen verzilting. Rijk en regio hebben afspraken gemaakt over de inzet van de gebiedsinvesteringen en de aanvullende middelen, in totaal 124 M€, en hiertoe op 10 december 2025 het bestuursakkoord Regiopakket PAWOZ-Eemshaven ondertekend. Het doel is tweeledig:

- Enerzijds een bijdrage gelet op de aanlanding van windenergie op zee en daaruit voortvloeiende economische ontwikkeling voor de regio.
- Anderzijds het faciliteren van investeringen in een toekomstbestendige leefomgeving, zodoende dat daar waar de 'lasten' van het kabel- en leidingtracés voor de aanlanding worden ervaren ook de 'lusten' terecht komen.

De opgave staat niet op zichzelf, maar sluit aan bij bestaande beleidsvisies en programma’s, waaronder de Agenda voor het Waddengebied 2050 en het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021–2026. Deze kaders benadrukken het belang van een integrale benadering van economie,

ecologie en leefbaarheid, en vormen een belangrijke basis voor de verdere uitwerking van de infrastructuuropgave.

Het totaalpakket van 124 M€, zoals opgenomen in bovengenoemd bestuursakkoord is als volgt opgebouwd:

	Reeds bestemd	Nog te bestemmen	Toelichting
Gebiedsinvesteringen – tranche 1	50 M€		Uitgewerkt in 'regioplan gebiedsinvesteringen- tranche 1'
Gebiedsinvesteringen – tranche 2		49 M€	Uitgewerkt in onderhavig 'regioplan gebiedsinvesteringen – tranche 2+'
Ecologisch impulspakket	18 M€		Ten behoeve van natuur in de Waddenzee
Extra middelen versterking natuur		2 M€	Aanvulling op het ecologisch impulspakket – onderdeel van onderhavig 'regioplan gebiedsinvesteringen – tranche 2+'
Extra middelen aanpak verzilting		5 M€	Investeringen om verzilting in kuststrook tegen te gaan – onderdeel van 'regioplan gebiedsinvesteringen – tranche 2+'

Nb: Genoemde bedragen zijn inclusief de compensabele BTW die dient te worden afgedragen aan het BTW Compensatiefonds.

1.4 Opbouw van dit regioplan

Onderhavig regioplan richt zich primair op de inzet van de middelen in de kolom 'Nog te bestemmen' en gaat dus naast de gebiedsinvesteringen – tranche 2 ook over de extra middelen voor de versterking van natuur en de extra middelen voor de aanpak van verzilting. Daarom heeft dit regioplan de titel 'gebiedsinvesteringen – tranche 2+'.

De opbouw van het plan is als volgt:

- Hoofdstuk 2 gaat nader in op de algehele impact van aanlanding voor het gebied en het beleidskader dat door de regiopartners wordt gehanteerd bij de inzet van de middelen.
- Hoofdstuk 3 bevat een uitwerking en onderbouwing van de verdeling van de middelen over de regiopartners en over de verschillende thema's. Daarbij wordt ook kort ingegaan op de inzet van de 'reeds bestemde' middelen.
- Hoofdstuk 4 en 5 bevat een plan van aanpak en globale omschrijving van concrete projecten die de regiopartners hebben geïdentificeerd voor 'gebiedsinvesteringen – tranche 2', daarbij onderscheid makend tussen 'lokale impuls' en 'regionale impuls'.
- Hoofdstuk 6 en 7 bevat een plan van aanpak en globale omschrijving van concrete projecten voor respectievelijk 'versterking natuur' en 'aanpak verzilting'.
- Hoofdstuk 8 gaat in op de uitvoeringskaders: financieel-juridische kaders, governance en communicatie
- Hoofdstuk 9 bevat een financieel overzicht inclusief bevoorschottingsschema.

2 AANLANDING VAN KABELS EN LEIDINGEN

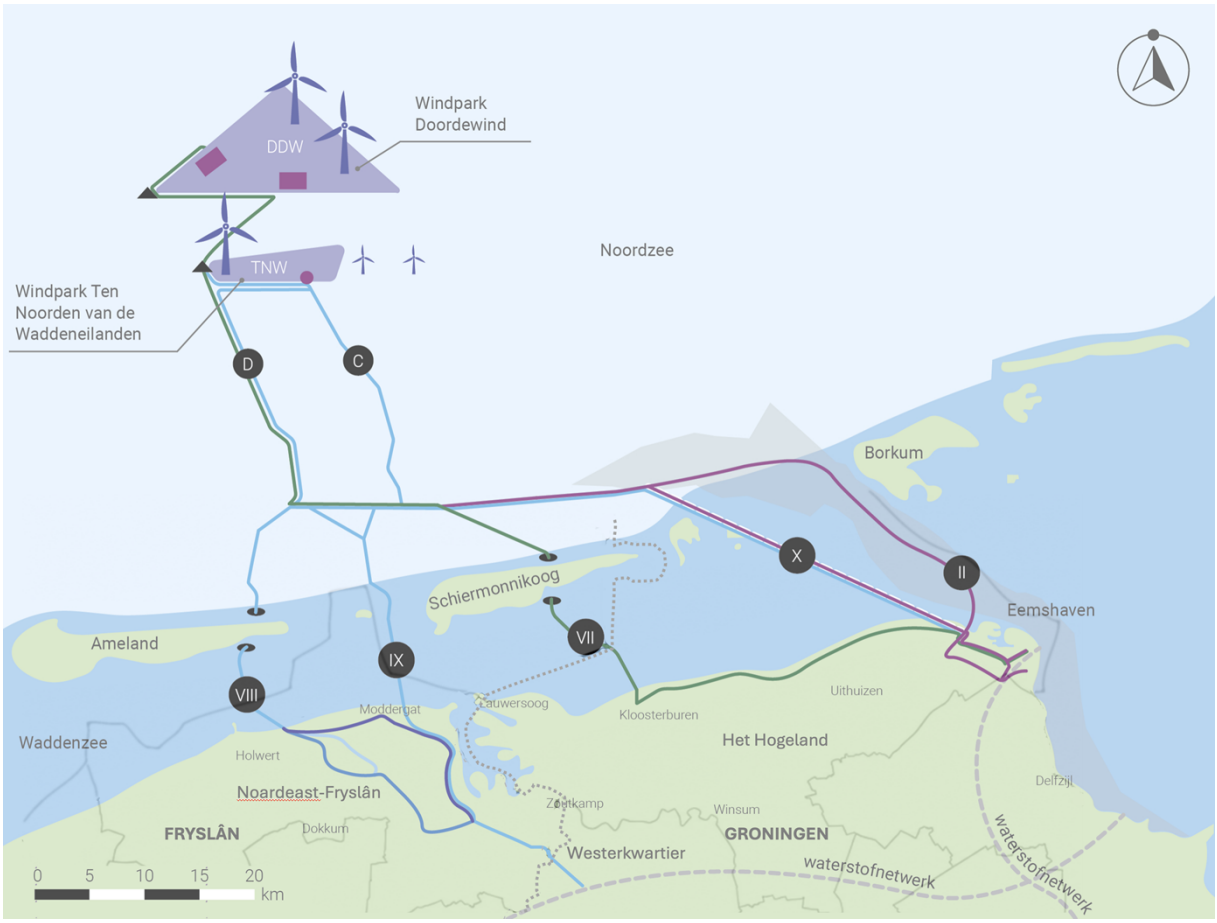
2.1 Status tracés voor elektriciteitskabels en waterstofleidingen

Elektriciteitskabels
De minister van Klimaat en Groene Groei heeft in juli 2025 haar voorkeur uitgesproken voor de Schiermonnikoog Wantij (route VII) als tracé voor de elektriciteitskabels vanaf het toekomstige windpark Doordewind. Met de huidige kennis kan gesteld worden: als de vergunningprocedure succesvol wordt doorlopen én realisatie van Doordewind definitief is, is de kans groot dat voor de aanlanding bovengenoemd tracé wordt gebruikt, waarbij voor de route over land nu twee routes worden onderzocht, de dijkvariant en de in PAWOZ (Programma Aansluiting Wind op Zee) omschreven variant.

Nu de voorkeursroute voor de elektriciteitskabels vastligt, is PAWOZ formeel afgesloten. Parallel hieraan heeft het Rijk besloten om de Oude Westereemsroute (route II) en de Tunnelvariant (route X) op te nemen in het landelijke programma VAWOZ (Verbindingen Aanlanding Wind op Zee) als mogelijke alternatieven voor toekomstige aanlanding van elektriciteitskabels.

Waterstofleidingen
Binnen PAWOZ-Eemshaven zijn ook mogelijke routes voor waterstofleidingen onderzocht. Op basis van de laatste tracéstudies zijn voor waterstof nog drie routes in beeld: de Ameland Wantij (route VIII) en de Zoutkamperlaag (route IX) en de Tunnelvariant (route X). Dit is ook meegenomen in het besluit van het voorkeursalternatief.

De inzet van waterstofleidingen alsmede de bijbehorende tijdsraming is echter aanzienlijk onzekerder geworden. In de Klimaat- en Energienota van 16 september 2025 heeft het Rijk aangekondigd de voorbereidingen voor waterstofproductie en -transport op zee met vijf jaar te pauzeren. Met het afsluiten van PAWOZ is besloten de routes voor waterstofleidingen op te nemen in VAWOZ als ruimtelijke reserveringen voor mogelijk toekomstige ontwikkelingen. Daarbij wordt ook de optie van hergebruik van bestaande aardgasleidingen bekeken.
Er zijn echter nog geen voorkeursalternatieven vastgesteld. Zolang de ontwikkeling van waterstof op zee wordt gepauzeerd, wordt binnen VAWOZ geen verder onderzoek naar routes voor waterstofleidingen gedaan.

Kaartje met routes zoals opgenomen in het Bestuursakkoord 'Regiopakket PAWOZ-Eemshaven' d.d. 10 december 2025:

- *voorkeursalternatief voor elektriciteitskabels (route VII, groen), uitkomst van het PAWOZ-programma*
- *overige alternatieven voor elektriciteitskabels (routes X en II paars), overgeheveld naar het VAWOZ-programma; en*
- *mogelijke routes voor toekomstige waterstofleidingen (routes VIII, IX en X, blauw),'on hold', overgeheveld van het VAWOZ-programma.*

2.2 Impact van de aanlanding

Het is evident dat het leggen van kabels en leidingen vanaf de wind en/of waterstofparken op zee in meer of mindere mate impact zal hebben op het betreffende gebied. De selectie van de uiteindelijke tracés is naast technische haalbaarheid en kosten voor een belangrijk deel afhankelijk van effecten voor het milieu, de landbouw en de omgeving.

In onderstaande paragrafen wordt de impact van de aanleg van de kabels en leidingen op het omliggende gebied nader toegelicht. Impact en effecten worden uitgebreid onderzocht en uitgewerkt in de Milieu Effect Rapportage (MER) en de Integrale Effectenanalyse (IEA). Uitgaande van een weloverwogen afweging, zal gelden dat planschade volgens de vigerende wettelijke kaders gecompenseerd zal worden.

In hoofdstuk 3 en 4 wordt de koppeling tussen deze impact en de projecten die voor de gebiedsinvesteringsmiddelen in aanmerking komen verder uitgewerkt.

2.2.1 Fysieke implicaties van aanlanding

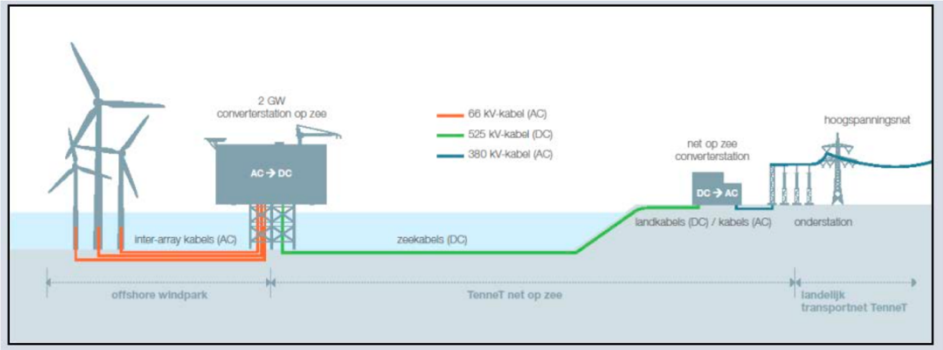
Aanleg van elektriciteitskabels

Voor PAWOZ-Eemshaven werden in eerste instantie zowel wisselstroom (AC)-verbindingen als gelijkstroom (DC)-verbindingen onderzocht. Inmiddels is de AC-variant uitgesloten en blijft alleen de DC-variant over. De stroom loopt met zeekabels via de Waddenzee naar het vasteland en kruist daarbij Schiermonnikoog. Er vindt nog onderzoek plaats hoe Schiermonnikoog wordt gekruist: door eronderdoor te boren (HDD) of eroverheen te gaan met een wadtrencher. Op het vasteland wordt de stroom met landkabels getransporteerd tot aan een transformator, al dan niet voorafgegaan door een converterstation en vervolgens wordt aangesloten op het landelijke hoogspanningsnet van TenneT. De zeekabel wordt met de landkabel verbonden via een overgangsmof. Hoe de aanleg van de landkabels plaatsvindt wordt ook nog onderzocht. Dat kan via horizontale boringen (HDD) of open ontgravingen. Ook wordt de steunbermvariant nader onderzocht

Voor zachte en natte bodems, zoals het wad, kan de zogenaamde wadtrencher uitkomst bieden: het is een rupsvoertuig dat met lage gronddruk over de bodem rijdt en de kabels direct op de juiste diepte in een smalle sleuf van zo'n vijftig centimeter legt, anders dan bij open ontgraving. De wendbaarheid van het voertuig maakt dat dit qua effecten mogelijk minder nadelig kan zijn voor gevoelige plekken zoals schelpdierbanken en zeegrasvelden, omdat deze plekken vermeden kunnen worden.

De wadtrencher (bron: TenneT)

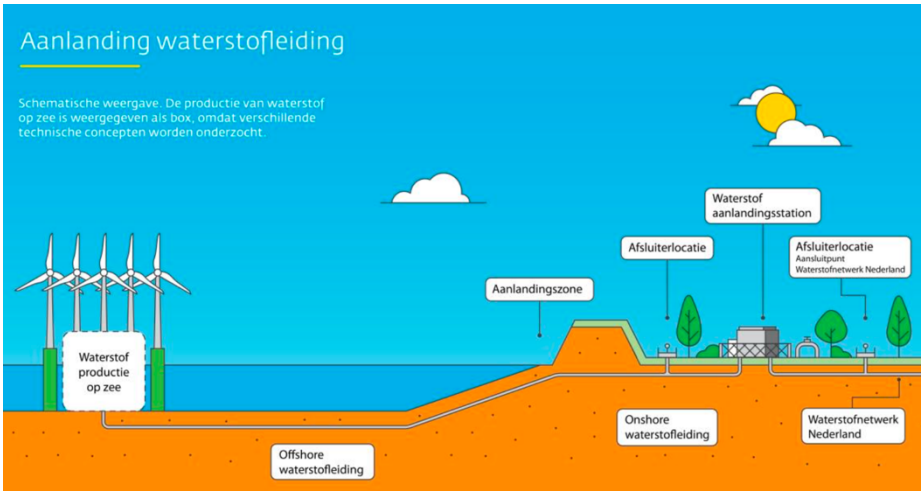

Schematische weergave DC-verbinding (bron: Witteveen en Bos / Royal HaskoningDHV)

Aanleg van waterstofleidingen

Waterstofleidingen worden afhankelijk van de gekozen route afgezonken op de zeebodem en nadien begraven dan wel in een tunnelbuis aangelegd. In het wadgebied wordt de wijze van aanleg nog onderzocht. Daar waar sprake is van kwetsbare natuur wordt het gebruik van een horizontale boring overwogen.

De leiding vanaf zee wordt aangesloten op een waterstof aanlandingsstation met een omvang van ongeveer 2 ha. Om de ruimtelijke en visuele impact hiervan te beperken wordt geprobeerd deze op een bestaande industriële locatie te realiseren. In het leidingtracé worden voor en na het aanlandingsstation afsluiterlocaties (20x20m) ingevoegd.

Bron: Witteveen en Bos / Royal HaskoningDHV

Op het vasteland worden leidingen ondergronds aangelegd, waarbij doorgaans wordt gekozen voor open ontgraving en bij kruisingen van bijvoorbeeld watergangen, waterkeringen en infrastructuur gebruik wordt gemaakt van sleufloze technieken, zoals een horizontaal gestuurde boring (HDD).

Als alternatief voor de aanleg van nieuwe leidingen in de zee en op het land, wordt onderzocht in hoeverre het haalbaar is om bestaande aardgasleidingen te gebruiken voor waterstoftransport.

2.2.2 Tracé voor elektriciteitskabels

Het voorgenomen besluit van de minister voor de Schiermonnikoog Wantij-route betekent dat de kabel van het windpark Schiermonnikoog doorkruist en via het wantij en de kwelders aan land komt ter hoogte van Kloosterburen/Het Hogeland en langs de noordkust loopt en op het transformatiestation van TenneT in de Eemshaven wordt aangesloten.

De aanlanding van elektriciteitskabels heeft met name impact in de volgende gebieden:

Schiermonnikoog

Zoals al in het regioplan – tranche 1 is uitgewerkt zorgt de voorgenomen aanleg van de kabels zowel tijdens de voorbereiding, realisatie als ook daarna voor significante ruimtelijke, visuele en sociale impact:

- Er dienen twee kabelsystemen (elk bestaande uit drie stroomkabels en één glasvezelkabel) te worden gelegd: één voor elke verbinding van de windparken Doordewind 1 en 2. Er wordt nog onderzocht of dit als twee bundels van drie stroomkabels kan of dat de zes stroomkabels apart van elkaar moeten worden aangelegd.
- In de MER voor de projectprocedure worden nu twee opties onderzocht: een HDD-boring en een kruising met behulp van een trencher. Daarbij wordt onderzocht op welke wijze de impact van beide opties kan worden geminimaliseerd.
- Ten behoeve van de HDD-boringen onder het eiland dient er zowel aan de Noordzee-zijde als aan de wadzijde van het eiland een werkgebied van zo'n 2 hectare te worden vrijgemaakt en droog gepompt en verlicht in de donkerste plek van Nederland.
- Daarnaast is er veel ruimte op het strand nodig voor het leggen van de kabels die gebruikt gaan worden voor de boring. Gezien het feit dat de werkzaamheden plaatsvinden buiten het stormseizoen, heeft het mogelijk impact op het toerisme.
- De HDD-boring vindt waarschijnlijk plaats in twee seizoenen, waardoor veel apparatuur relatief lange tijd aanwezig is in het gebied.
- Een alternatief is de inzet van de (wad)trencher die in kortere tijd de kabels kan aanleggen, maar dan over Schiermonnikoog heengaat. In de MER wordt gekeken wat de nadelige effecten op de kortere en langere termijn zijn van de trencher op bodem en landschap, enz.
- Tijdens de realisatie neemt de logistieke druk op het eiland aanzienlijk toe: er zal sprake zijn van aanvoer van (zwaar) materieel en personeel. Dit zal deels over het water plaatsvinden, maar ook deels over bestaande wegen en het strand, waarbij de bestaande infrastructuur meer dan gebruikelijk zal worden belast.
- De unieke status van Schiermonnikoog als natuurreservaat maakt dat een aanlanding niet alleen ecologische en geologische gevolgen heeft, maar ook de leefbaarheid beïnvloedt. Het eiland wil zijn kleinschalige karakter behouden, waarin mens en natuur in balans zijn. Grootschalige infrastructurele ingrepen passen daar niet bij. De aanleg van kabels zal daarom door bewoners worden ervaren als een verstoring van de rust, ruimte en samenhang binnen de hechte eilandgemeenschap.

Het Hogeland

De voorgenomen aanlanding van de elektriciteitskabel leidt in Het Hogeland, zowel tijdens de aanlegfase als op langere termijn, tot merkbare negatieve ruimtelijke en functionele effecten.

Negatieve effecten tijdens de aanlegfase:

- Ter hoogte van Kloosterburen komt de kabel aan land. Volgens de oorspronkelijke route doorkruist de kabel de dijkzone en loopt vervolgens door hoogwaardig landbouwgebied richting de Eemshaven. Inmiddels wordt een alternatieve, minder impactvolle route langs de binnenzijde van de zeedijk/ steunberm door betrokken partijen serieus overwogen en nader onderzocht.
- Tijdens de uitvoering ontstaat extra druk op de bestaande infrastructuur door tijdelijke afgravingen en werkterreinen en intensief bouwverkeer c.q. transport van materiaal en personeel, wat vooral in het kleinschalige kustgebied nadrukkelijk wordt ervaren.
- Het open landschap van Het Hogeland, gekenmerkt door rust, weidsheid en cultuurhistorische structuren, wordt door deze ingrepen tijdelijk aangetast.

Negatieve effecten op langere termijn:

- De aanleg brengt risico's en onzekerheden met zich mee voor het landbouwkundig gebruik van de gronden, onder andere door mogelijke verstoring van de bodemstructuur, effecten op de waterhuishouding en verzilting, en beperkingen voor toekomstig gebruik.
- Een belangrijk deel van de ontwikkeling concentreert zich in en rond de Oostpolder, waar TenneT een convertorstation realiseert. Voor deze locatie wordt een uitgebreid planproces doorlopen, inclusief onderzoeken naar effecten op milieu, landbouw en landschap. Deze vormen de basis voor een zorgvuldige landschappelijke en functionele inpassing.
- In de bredere omgeving zijn eveneens effecten zichtbaar, zoals een toename van verkeersbewegingen en geluid. Ook heeft de ontwikkeling effect op de ruimtelijke inrichting, zoals het wegvallen van vrije zichtlijnen als gevolg van het realiseren van bebouwing in het open polderlandschap.

2.2.3 Tracés voor waterstofleidingen

Zoals aangegeven is er nog veel onduidelijk over de aanleg van waterstofleidingen vanuit windpark TNW (Ten Noorden van de Waddeneilanden). Daarom is in het kader van dit regioplan gekozen voor een globale beschrijving. Wel is duidelijk dat bij een toekomstige keuze voor aanlanding via het Ameland Wantij-tracé en of het Zoutkamperlaagtracé aanzienlijke ruimtelijke en maatschappelijke impact zal hebben op het Waddengebied en de kustzone. Zodra de ontwikkeling van waterstofproductie op zee weer wordt opgestart, zal nader onderzoek plaatsvinden naar de minst impactvolle aanlegmethode.

De aanlanding van waterstofleidingen heeft met name impact in de volgende gebieden:

Ameland

Wanneer wordt gekozen voor het Ameland Wantij-tracé, zal ook Ameland te maken krijgen met een vergelijkbare ruimtelijke, visuele en sociale impact als eerder beschreven voor Schiermonnikoog. Hoewel op het eiland sinds de jaren tachtig gaswinning plaatsvindt en al omvangrijke infrastructuur aanwezig is voor de winning en het transport van aardgas onder het eiland, de Waddenzee en de Noordzee, zal verdere industrialisering als gevolg van nieuwe energie-infrastructuur zonder meer extra impact hebben op landschap, leefomgeving en de beleving van het eiland.

Schiermonnikoog

Wanneer wordt gekozen voor het Zoutkamperlaagtracé komt deze door het water binnen de gemeentegrens van Schiermonnikoog. De werkzaamheden zullen zichtbaar zijn vanaf de westkant vanaf het eiland. En verstoring opleveren voor de natuur. Onbekend is nog welke impact het heeft op (recreatieve) vaarroutes. Het gaat onder meer langs Engelsmanplaat: een plek voor recreatie.

Noardeast-Fryslân en Westerkwartier

Zowel het Ameland Wantij-tracé als het Zoutkamperlaagtracé komen aan land in de gemeente Noardeast-Fryslân en doorkruisen het landschap aan de westzijde van het Natura 2000-gebied Lauwersmeer richting de gemeente Westerkwartier. De belangrijkste effecten lijken sterk op die van elektriciteitskabels, maar zijn op onderdelen nog ingrijpender vanwege de schaal en langdurige infrastructuurfunctie van waterstofnetwerken:

- aantasting van open landschap en leefomgeving door leidingstroken, werkterreinen en bouwverkeer;
- druk op hoogwaardige landbouwgrond, inclusief risico's voor bodemstructuur en verzilting;
- extra ruimtelijke claims in een gebied waar al veel energie-infrastructuur samenkomt;
- effecten op natuur en UNESCO-Waddengebied;
- veiligheids- en risicovraagstukken rond transport van waterstof onder hoge druk.

3 EVENWICHTIGE VERDELING EN INZET VAN MIDDELEN

3.1 Algemeen

De regionale partners trekken gezamenlijk op bij de uitwerking van het regioplan en de inzet van de beschikbare middelen. Daarbij is enerzijds de impact van de aanlanding leidend: daar waar de 'lasten' vallen, dienen ook de 'lusten' te komen. Anderzijds staat een integrale afweging centraal, waarbij investeringen in leefkwaliteit, natuur, landbouw en economie in brede samenhang worden bezien met de infrastructurele ontwikkelingen voor de regio als geheel.

Vanuit deze twee sporen is toegewerkt naar een evenwichtige verdeling en inzet van de beschikbare middelen op basis van zowel de toekomstige tracés van elektriciteit als van waterstof. In dit hoofdstuk wordt op basis van de afspraken uit het bestuursakkoord 'Regiopakket PAWOZ-Eemshaven' allereerst een globale verdeling van de nog te bestemmen middelen over de regionale partners gepresenteerd en toegelicht. Daarna volgt een algemene beschrijving van de thematische inzet van middelen, gekoppeld aan de centrale beleidskaders.

3.2 Onderlinge verdeling van de middelen

3.2.1 Uitgangspunten in het bestuursakkoord 'Regiopakket PAWOZ-Eemshaven'

Over de verdeling en inzet van de middelen zijn in het genoemde bestuursakkoord samengevat de volgende afspraken gemaakt door het Rijk en regionale partners:

- Voor de regio is voor de gebiedsinvesteringen – tranche 2 in totaal 49 M€ inclusief BTW beschikbaar. Daarvan is maximaal 10% van het budget beschikbaar voor uitvoeringskosten.
- Projecten kunnen voor de middelen uit de gebiedsinvesteringen in aanmerking komen als deze bijdragen aan één of meerdere van de volgende thema's:
  - Behoud en versterken van de natuur;
  - Verbeteren van de fysieke leefomgeving;
  - Versterken van de regionale economie;
  - Versnellen en toepassen van de (duurzame) energietransitie
- Daar waar de lasten zijn komen ook de lusten.
- Kabels en leidingen wegen even zwaar mee bij de verdeling van de middelen.
- Voor leidingen wordt een bedrag gereserveerd (nog geen routekeuze).
- Afstanden van tracés zijn bepalend voor verdeling middelen.
- Projecten die meerdere doelen dienen en systeemversterkend werken krijgen voorrang – denk daarbij aan natuur en landbouw, maar ook aan water en bodem.
- De verdeling van de middelen uit de gebiedsinvesteringen – tranche 1 (50 M€) weegt mee bij de verdeling van de middelen in tranche 2 (49 M€)
- Het regioplan heeft niet alleen betrekking op gebiedsinvesteringen – tranche 2, maar ook op de extra ter beschikking gestelde middelen:

- 2 M€ aan middelen bestemd voor maatregelen ter versterking van de natuur. Dit is aanvullend op de 18 M€ die eerder door de Minister beschikbaar is gesteld voor het ecologisch impulspakket voor de hele Waddenzee.
- 5 M€ (inclusief BTW) aan middelen voor bovenwettelijke compensatie en mitigatie van verzilting van landbouwgrond. De inzet van deze middelen dient te voldoen aan de vereisten van het EU Herstel- en Veerkrachtplan.

In aanvulling op bovenstaande heeft de Minister in de gewijzigde SPUK-regeling 'gebiedsinvesteringen Net op Zee' d.d. 4 november 2025 bepaald dat voor de regio PAWOZ-Eemshaven een uitvoeringstermijn tot en met 2037 geldt.

3.2.2 Aanvullende afspraken regiopartners

Hoewel in bovengenoemd bestuursakkoord is afgesproken dat de afstand van de verschillende kabel- en leidingtracés bepalend is voor de verdeling, hebben de regionale partners in aanloop naar dit regioplan geconcludeerd dat een louter rekenkundige benadering onvoldoende recht zou doen aan de werkelijke situatie en de gedeelde belangen in de regio. Daarom is besloten een aantal aanvullende punten mee te laten wegen bij de verdeling:

- De onzekerheden rondom offshore waterstofproductie en de daarmee gepaard gaande aanlanding van leidingen zijn dusdanig dat een verdeling op basis van de twee huidige voorkeursroutes niet goed verdedigbaar is, met name met het oog op 'lusten daar waar de lasten zijn'.
- De optie om alle middelen die gerelateerd zijn aan waterstofleidingen voor onbepaalde tijd te stallen in een bestemmingsfonds, zoals opgenomen in het bestuursakkoord, wordt bij nader inzien niet wenselijk geacht: het stallen van geld zorgt voor ontwaarding en/of leidt tot complexe constructies, terwijl de regio ook voor de korte termijn goede bestemmingen voor de middelen heeft. Dat maakt dat het voorkeur verdient om de middelen nu te verdelen op basis van een zo evenwichtig mogelijke verdeling.
- De gebiedsinvesteringen voor tranche 1 zijn door de gemeenten ingezet voor een impuls in de lokale leefkwaliteit. Zoals afgesproken in het bestuursakkoord geldt voor de inzet van de middelen voor tranche 2 dat systeemversterkende, integrale projecten de voorkeur hebben. In de verdeling van de middelen wordt hiermee rekening gehouden:
  - een deel wordt toegekend aan de gemeenten ten behoeve van een lokale impuls aan de leefkwaliteit.
  - een deel wordt toegekend aan integrale systeem versterkende projecten ten behoeve van een regionale impuls.

3.2.3 Overzicht gebiedsafbakening en verdeling van de middelen

Deze overwegingen hebben geleid tot de volgende afbakening en verdeling van de nog te bestemmen middelen voor gebiedsinvesteringen, natuur en verziltingsmaatregelen.

	Relatie met aanlanding		**Gebiedsinvesteringen - tranche 2**		**Extra middelen**	
	Route elektriciteitskabels	*Route waterstofleidingen*	*Lokale impuls*	*Regionale impuls*	*Natuur*	*Verzilting*
Ameland	-	VIII: Ameland Wantij IX: Zoutkamperlaag	5 M€			
Noardeast-Fryslân	-	VIII: Ameland Wantij IX: Zoutkamperlaag	5 M€			
Westerkwartier	-	VIII: Ameland Wantij IX: Zoutkamperlaag	5 M€			
Schiermonnikoog	VII: Schierm. Wantij	IX: Zoutkamperlaag	5 M€		2 M€	
Het Hogeland	VII: Schierm. Wantij	-	5 M€			5 M€*
Lauwersmeergebied	-	VIII: Ameland Wantij IX: Zoutkamperlaag				
- Lauwersoog				5 M€**		
- Lauwersmeer				14,1 M€***		
Totaal projectbudget			**25 M€**	**19,1 M€**	**2 M€**	**5 M€**
Uitvoeringsbudget			4,9 M€			
Grand totaal			**49 M€**		**2 M€**	**5 M€**

* Te beleggen bij Waterschap Noorderzijlvest

** Te beleggen bij Gemeente Het Hogeland

*** Te beleggen bij Provincie Groningen

Toelichting bij gekozen gebiedsafbakening

Bij de gebiedsafbakening van tranche 1 hebben de regiopartners gekozen om alleen tracés voor elektriciteitskabels mee te nemen (zie onderstaand kader). Derhalve ligt bij de verdeling van tranche 2 het zwaartepunt redelijkerwijs op gemeenten die mogelijk in de toekomst te maken krijgen met aanlanding van waterstofleidingen: Ameland, Noardeast-Fryslân, Westerkwartier en Schiermonnikoog.

Echter, gegeven de onzekerheden rondom waterstof alsmede de aanlandingsroute is het in deze fase nog niet mogelijk de impact van eventuele aanlanding goed in kaart te brengen. Op basis van goed gezamenlijk overleg hebben de regiopartners daarom gekozen voor een afbakening waarbij het volgende onderscheid wordt gemaakt:

- Individuele gemeenten die volgens de huidige stand van zaken mogelijkerwijs te maken krijgen met aanlanding: zij ontvangen middelen met als uitgangspunt deze zo veel mogelijk in te zetten volgens het principe ‘lusten daar waar de lasten komen’.
- Het Lauwersmeergebied, centraal gelegen in de regio, met aan de westzijde mogelijke routes voor aanlanding van waterstof. Het is bij uitstek een gebied met gedeelde belangen voor diverse gemeenten die met de aanlanding van leidingen en kabels te maken krijgen (Noardeast-Fryslân,

Het Hogeland, alsmede Schiermonnikoog en Westerkwartier). Het Lauwersmeergebied is bij uitstek een gebied met een aantal grote systeemopgaven.

Korte terugblik reeds bestemde middelen

Gebiedsinvesteringen
Ten tijde van het opstellen van het regioplan gebiedsinvesteringen - tranche 1 (2023-2024) was er nog geen duidelijkheid over de voorkeurstracés. In het betreffende regioplan is het gebied afgebakend op basis van de volgende vier mogelijke aansluitroutes van de elektriciteitskabels, zoals opgenomen in de Notitie Routeontwikkeling deel 2 d.d. 19 oktober 2023: Oude Westereems (route II), Boschgat (route V), Schiermonnikoog Wantij (route VII) en Tunnel (route X). Gebieden die te maken zouden krijgen met toekomstige aanlanding van waterstofleidingen zijn in tranche 1 buiten beschouwing gelaten.

Het voor tranche 1 beschikbare projectbudget van 45 M€ (zijnde 50 M€ minus 5 M€ ondersteuningsbudget) is als volgt verdeeld:
- Groningen: Het Hogeland 31 M€ en Eemsdelta 4 M€
- Fryslân/Schiermonnikoog: 10 M€

De middelen voor tranche 1 zijn in hoofdzaak ingezet voor projecten met betrekking tot het verbeteren van de fysieke leefomgeving in de betreffende gemeenten.

Ecologisch impulspakket
Bovenop de middelen voor gebiedsinvesteringen – tranche 1 zijn specifiek voor het Waddengebied middelen beschikbaar gesteld voor een Ecologisch Impulspakket Waddengebied (18 M€). Hiermee is specifiek in de ecologie van het Waddengebied geïnvesteerd. Het grootste deel van deze middelen is generiek en als ecologische plus ingezet op het Waddenecosysteem: de implementatie van het Broedvogel-actieplan “Wij & Wadvogels” aanvullend onderzoek en monitoring van vogels (Waakvogels), het Integraal Beheerplan Waddenzee, herstel van zoet-zout-overgangen, en onderzoek naar ecologische effecten van klimaatverandering).

3.3 Thematische inzet van de middelen

3.3.1 Algemene uitgangspunten

Zoals aangegeven is bestuurlijk afgesproken om de beschikbare middelen zoveel mogelijk in te zetten voor integrale, systeemversterkende opgaven, waarbij een groot deel van de middelen gerelateerd is aan de mogelijke aanlanding van waterstofleidingen. Hierbij komen twee punten samen:

- De onzekerheid omtrent waterstof maakt dat het vooralsnog niet mogelijk is om lokale impact te bepalen en op basis hiervan concrete projecten te selecteren.
- Voor integrale, systeemversterkende gebiedsopgaven geldt dat concrete projecten meestal nog niet zijn uitgekristalliseerd.

Tegelijkertijd hoeft de regio niet overhaast te werk te gaan: conform de SPUK-regeling die ten grondslag ligt aan de door het Rijk ter beschikking gestelde middelen, geldt een uitvoeringsperiode tot eind 2037.

De regiopartners hebben daarom bewust gekozen voor een afwegingskader op een ietwat hoger abstractieniveau door aansluiting te zoeken bij bestaande beleidsprogramma's. Doel blijft daarbij te komen tot een inzet die recht doet aan de herkomst en aanleiding van de middelen ("aanlanding van kabels en leidingen") en anderzijds aansluit bij de grote ruimtelijke, ecologische, economische en maatschappelijke opgaven van de regio. De gebiedsinvesteringen + extra middelen worden voornamelijk beschouwd als een impuls voor realisatie op termijn.

Hieronder wordt deze benadering verder uitgewerkt.

3.3.2 Overkoepelend beleidskader: Agenda voor het Waddengebied 2050

Het beïnvloedingsgebied van de aanlanding van wind op zee in Noord-Nederland is grotendeels gelegen in het Waddengebied. Het Waddengebied is een levend, dynamisch en kwetsbaar landschap met internationale natuurwaarde, waar wonen, werken en natuur samenkomen. Het vraagt om een integrale benadering waarin langetermijn-veiligheid, -ecologie en -menselijk gebruik in samenhang worden beschouwd.

De visie van het Rijk, de regionale overheden en de maatschappelijke organisaties ten aanzien van het Waddengebied zijn samengebracht in de Agenda voor het Waddengebied 2050. Binnen dit regioplan wordt de Agenda als het overkoepelend beleidskader beschouwd voor de wijze waarop de middelen uit het Bestuursakkoord voor het regiopakket worden ingezet. Zoals in paragraaf 3.2 beschreven, wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen (1) gebiedsinvesteringen – lokale impuls, (2) gebiedsinvesteringen regionale impuls, (3) extra middelen voor natuur en (4) extra middelen aanpak verzilting. Voor ieder onderdeel wordt aangesloten bij een lokaal beleidskader en/of uitvoeringsprogramma dat aansluit bij de overkoepelende Agenda voor het Waddengebied 2050. Gestreefd wordt naar maximale onderlinge samenhang tussen projecten.

Agenda voor het Waddengebied 2050

De Agenda voor het Waddengebied 2050 is een gezamenlijk visiedocument van Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven. Aanleiding zijn grote en samenhangende opgaven zoals klimaatverandering, zeespiegelstijging, energietransitie, demografische ontwikkelingen en toenemende gebruiksdruk. De agenda biedt een langetermijnkoers tot 2050 en vormt een gemeenschappelijk kader voor beleid, uitvoering en samenwerking in het Waddengebied.

De Agenda kiest expliciet voor natuur als fundament, gecombineerd met economische ontwikkeling en leefbaarheid, via samenwerking, samenhang en een adaptieve aanpak. Het centrale doel is een duurzaam beschermd én ontwikkeld Waddengebied dat in 2050 veilig, vitaal en veerkrachtig is, met behoud van de Waddenzee als natuurgebied van wereldklasse en het unieke open landschap.

De agenda hanteert acht vaste principes voor handelen:
- Ecologie en economie versterken elkaar
- Natuur en landschap zijn het uitgangspunt
- Ruimte voor bewoners en vroegtijdige participatie
- Werelderfgoed als verantwoordelijkheid én inspiratie
- Opgaven integraal benaderen
- Adaptief werken met ruimte voor pilots en bijsturing
- Regionale én internationale samenhang
- Rekening houden met specifieke omstandigheden van eilanden en kust

De agenda werkt deze doelen uit langs een aantal samenhangende thema's:
1. *Natuur van wereldklasse*
   Focus op natuurherstel, versterking van natuurlijke dynamiek, zoet-zoutovergangen, herstel van biobouwers (zoals zeegras en schelpdierbanken) en duurzame vormen van medegebruik (visserij, recreatie).
2. *Landschap en cultureel erfgoed*
   Behoud van open landschap, duisternis en rust, bescherming en hergebruik van cultuurhistorisch erfgoed, clustering van grootschalige ontwikkelingen om landschappelijke kwaliteit te behouden.
3. *Klimaatverandering en waterveiligheid*
   Meebewegen met zeespiegelstijging via zand- en slibprocessen, integrale dijkversterking (veiligheid, natuur, recreatie), aandacht voor verzilting en zoetwaterbeschikbaarheid.
4. *Energietransitie*
   Bijdrage aan nationale klimaatdoelen met respect voor natuur en landschap, inzet op wind op zee, waterstof en circulaire energie, toepassing van een cluster-vensterbenadering.
5. *Duurzame bereikbaarheid*
   Betrouwbare veerverbindingen, verduurzaming van vervoer, beperking van baggerdruk en verkenning van lange-termijnoplossingen.
6. *Leefbaarheid*
   Behoud van vitale eiland- en kustgemeenschappen, oplossingen voor demografische krimp, woningmarkt, voorzieningen en arbeidsmarkt.
7. *Duurzame waddeneconomie*
   Verduurzaming en innovatie van havens, visserij, landbouw en toerisme; vergroting van regionale toegevoegde waarde binnen de draagkracht van natuur en landschap.

De Agenda is zelfbindend voor de betrokken overheden en vormt het kader voor beleid en uitvoering. De uitwerking vindt plaats via meerjarige Uitvoeringsprogramma's.

Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021–2026

Het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021–2026 geeft uitvoering aan de Agenda voor het Waddengebied 2050. Waar de Agenda 2050 de langetermijnkoers schetst, vertaalt dit Uitvoeringsprogramma die koers naar concrete doelen, initiatieven en samenwerkingsafspraken voor de periode 2021–2026. Het programma is vastgesteld door het Bestuurlijk Overleg Waddengebied in februari 2023 en vormt het gezamenlijke handelingskader van Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners.
Het Uitvoeringsprogramma is opgebouwd rond:

- 11 deelprogramma's, waarin de opgaven uit de Agenda 2050 zijn uitgewerkt;
- zogeheten veranderdoelen (ER-doelen) en bijbehorende concrete doelstellingen;
- een set van ongeveer 30 initiatieven die in de periode 2021–2026 worden uitgevoerd.

De initiatieven zijn een mix van nieuwe projecten en lopende trajecten die bijdragen aan de doelen van de Agenda 2050.

Het Uitvoeringsprogramma richt zich onder meer op:

- natuurherstel en ecologische veerkracht van de Waddenzee;
- klimaatadaptatie en waterveiligheid, inclusief anticiperen op zeespiegelstijging;
- duurzame economische ontwikkeling, passend binnen de grenzen van natuur en landschap;
- leefbaarheid en bereikbaarheid van eilanden en kustgemeenten;
- kennisontwikkeling, monitoring en leren, als basis voor adaptief beheer.

Het Uitvoeringsprogramma verbindt bestaande beleids- en uitvoeringslijnen, zoals het Investeringskader Waddengebied, de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het Waddenfonds. Het programma is net als de Agenda zelfbindend: partijen committeren zich vanuit hun eigen rollen en bevoegdheden waarbij de uitvoering wordt gecoördineerd via de gezamenlijke governance.

3.3.3 Relatie tot andere beleidsinstrumenten

Het is evident dat gebiedsinvesteringen + extra middelen niet op zichzelf staan. Er is een breed landschap van financieringsinstrumenten van de Europese Unie, het Rijk, provincies en regio's. Deze instrumenten hebben ieder een eigen doelstelling en financieringsbron, maar kunnen elkaar in de praktijk versterken. Zo bieden Europese programma's, zoals EFRO, Interreg en LIFE, mogelijkheden voor innovatie, economische ontwikkeling, natuur en klimaat. Op nationaal niveau dragen onder meer Regio Deals, het MIRT, DUMAVA en diverse sectorale subsidieregelingen bij aan de realisatie van ruimtelijke, economische en maatschappelijke opgaven. Provincies en regionale samenwerkingsverbanden vullen dit doorgaans aan met eigen fondsen en subsidieregelingen.

Voor Groningen vormt Nij Begun een belangrijke aanvullende context. Het programma richt zich op een toekomstbestendige economische en maatschappelijke ontwikkeling van onder meer Groningen, met investeringen in onder meer leefbaarheid, economie, verduurzaming en de kwaliteit van de leefomgeving. Daarmee sluit Nij Begun inhoudelijk aan bij de doelstellingen van gebiedsinvesteringen en biedt het kansen om projecten te versterken of te verbreden.

Vele projecten die in het kader van onderhavig regioplan worden uitgevoerd, maken deel uit van een breder programma dat voor de uitvoering afhankelijk is van meerdere financieringsbronnen. Voor de regiopartners vervullen de gebiedsinvesteringen + extra middelen een verbindende, additionele rol binnen het financieringslandschap.

Concreet betekent dit dat de middelen worden ingezet:

1. om een eerste impuls te geven aan een ontwikkeling en daarmee financiering en uitvoering van vervolgprojecten aan te jagen;
2. om binnen lopende uitvoeringsprogramma's een extra 'plus' te kunnen realiseren waarvoor geen andere financiering voorhanden is; en/of
3. om co-financiering te verstrekken aan projecten waarvoor nog geen volledige dekking is gevonden.

De middelen worden niet ingezet voor de uitvoering van reguliere/wettelijke taken van overheidsorganen.

3.3.4 Concrete basisafspraken regiopartners

Met bovenstaande uitgangspunten, hebben de regiopartners de volgende basisafspraken gemaakt over de inzet van de middelen:

1. Gebiedsinvesteringen – lokale impuls

De 5 M€ per gemeente uit gebiedsinvesteringen - tranche 2 heeft betrekking op het grondgebied van de betreffende gemeente:

- De middelen zijn primair bedoeld om de lokale leefkwaliteit een impuls te geven.
- Projecten dienen bij te dragen aan de in paragraaf 3.2.1 genoemde thema's: behoud en versterken van de natuur, verbeteren van de fysieke leefomgeving, versterken van de regionale economie en/of versnellen en toepassen van de (duurzame) energietransitie.
- Inzet van middelen is additioneel zoals in paragraaf 3.3.3 beschreven.
- Projecten die meerdere doelen dienen en systeemversterkend zijn hebben de voorkeur.
- De middelen kunnen ook ingezet worden voor projecten van andere regiopartners binnen de gemeentegrenzen, zoals de beide waterschappen.

2. Gebiedsinvesteringen – regionale impuls

De resterende 19,1 M€ uit gebiedsinvesteringen - tranche 2 is bestemd voor het Lauwersmeergebied inclusief Lauwersoog, bij uitstek een gebied waar de belangen van de gemeenten Noardeast-Fryslân, Schiermonnikoog, Het Hogeland, Westerkwartier, beide provincies en de beide waterschappen samenkomen:

- De middelen worden ingezet op systeemversterkende projecten op het gebied van natuur, landbouw, economie, energie en water.
- Projecten dienen bij te dragen aan de in paragraaf 3.2.1 genoemde thema's: behoud en versterken van de natuur, verbeteren van de fysieke leefomgeving, versterken van de regionale economie en/of versnellen en toepassen van de (duurzame) energietransitie.
- Inzet van middelen is additioneel zoals in paragraaf 3.3.3 beschreven.
- 14,1 M€ wordt gereserveerd voor projecten in het Lauwersmeer.
- 5 M€ wordt gereserveerd voor projecten in (het havengebied van) Lauwersoog.

3. Extra middelen voor natuur

De extra middelen voor natuur (2 M€) worden ingezet voor natuurversterkende projecten op Schiermonnikoog, dat grotendeels Nationaal Park Schiermonnikoog is.

4. Extra middelen aanpak verzilting

De extra middelen voor verziltingsmaatregelen (5 M€) worden besteed aan projecten in de kuststrook van Het Hogeland die bijdragen aan een goede kwalitatieve waterhuishouding voor onder andere groepen van agrariërs in het gebied.

Participatie van stakeholders

Zoals blijkt uit de hiernavolgende hoofdstukken heeft er bij de planvorming van bestaande beleids- en uitvoeringsprogramma's in de afgelopen jaren reeds een uitgebreid gebiedsproces plaatsgevonden, in nauwe samenwerking met alle stakeholders.

Ook bij de totstandkoming van onderhavig regioplan zijn naast de betrokken regiopartners belangrijke stakeholders geconsulteerd op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau:

- Voorafgaande aan het opstellen van het regioplan heeft afstemming plaatsgevonden met het Omgevingsberaad Wadden (OBW). In een volgende bijeenkomst van het OBW is het OBW schriftelijk geïnformeerd over de keuzes van de regio met betrekking tot het centrale beleidskader, de verdeling van de middelen en de eerste denkrichtingen voor wat betreft de centrale thema's die zijn gekozen in de gemeenten en voor het Lauwersmeergebied.

Puntsgewijze adviezen vanuit het OBW

- Laat de (hoofd)doelstellingen uit de Agenda voor het Waddengebied 2050 leidend zijn voor de inzet van de middelen en maak de samenhang met de agenda duidelijk.
- Betrek ook het eerdere OBW-advies over gebiedsinvesteringen tranche 1 bij de uitwerking van dit regioplan
- Besteedt aandacht aan de gevolgen van tracékeuze en -aanleg voor de recreatiesector.
- Benader de opzet van het regioplan ook als vraagstuk van gebruik, compensatie en participatie.
- Betrek de directeur van het Waddenfonds in het gesprek.
- Betrek bij de inzet van de middelen de 4 financiële adviezen van De Graeff: met name het advies om te kijken welke middelen er al beschikbaar zijn in het gebied om bij te dragen aan de doelen van de agenda.

- Er heeft afstemming plaatsgevonden met het Waddenfonds (met de directeur) waarbij is gesproken over een efficiënte inzet van middelen. Het concept-regioplan is gedeeld met het Waddenfonds.
- Er hebben meerdere overleggen plaatsgevonden tussen provincie Groningen en bestuurders/medewerkers van LTO Noord.
- Er heeft meermalen afstemming plaatsgevonden met afgevaardigden uit de projectorganisatie voor het Lauwersmeer.

De gebiedsinvesteringen + extra middelen vormen een welkome impuls voor de daadwerkelijke realisatie van projecten die voortvloeien uit deze programma's. In de uitvoeringsfase zullen de regiopartners de oorsprong en voorwaarden van de gebiedsinvesteringen aan de stakeholders communiceren, waarbij de koppeling tussen aanlanding, impact en inzet van middelen zal worden gemaakt. De uitwerking van de uiteindelijke projecten vindt zoveel mogelijk participatief plaats, om maximaal te borgen dat 'lusten' terechtkomen daar waar de 'lasten' vallen.

In Hoofdstuk 4 tot en met 7 volgt een uitwerking per onderdeel.

4 GEBIEDSINVESTERINGEN – LOKALE IMPULS

4.1 Algemeen

Een deel van de beschikbare middelen voor de gebiedsinvesteringen wordt ingezet bij de gemeenten op lokale projecten. Elke gemeente heeft een eigen focus/thema.

4.2 Gemeente Ameland: klimaat en energie

4.2.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen

Ameland heeft de ambitie om in 2035 een toekomstbestendig en betaalbaar aardgasvrij energiesysteem te hebben. Daarbij wil Ameland de bredere duurzaamheidsthema's als circulaire economie, waterverbruik, biodiversiteit en klimaatadaptatie meenemen voor zover dat aansluit en past in de eilandergemeenschap en de lokale economie. Hierbij is de inzet op duurzaam vervoer onlosmakelijk verbonden met de energietransitie.

Voor de inzet van de middelen van de gebiedsinvesteringen op Ameland wordt duurzaamheid het centrale thema. Dit draagt bij aan het versterken van de leefbaarheid, het versnellen van de energietransitie en levert een belangrijke bijdrage aan de regionale economie.

Participatie

Ameland is een klein en overzichtelijk eiland met vier dorpen. Hierdoor kan men snel schakelen en elkaar informeren op meerdere terreinen. Met name bij nieuwe ontwikkelingen zoals energietransitie zijn er ervaringen met het meenemen van de inwoners. Voor de totstandkoming van het programma hiervoor is er eerst opgehaald wat de inwoners wel willen en wat niet. Dit vormde de basis voor onderzoek. Gedurende het gehele proces van de totstandkoming van het programma is er nauwe afstemming geweest. Voor de uitvoering van het programma worden jaarlijks minimaal drie informatieavonden gehouden en daarnaast vindt er nog uitwisseling plaats met verschillende groepen en verenigingen. Vanaf nu zullen de gebiedsinvesteringen een belangrijk onderdeel worden van dit participatieproces. De gebiedsinvesteringen geven namelijk de extra impuls voor het daadwerkelijk realiseren van een aantal projecten. Communicatie over de bron en het doel van deze middelen maken integraal onderdeel uit van het proces.

4.2.2 Beleids-/uitvoeringskader

Het Programma Duurzaamheid 2023–2027 is het centrale uitvoeringskader. Hiermee zet Ameland doelgericht en samenhangend koers naar een duurzaam, zelfvoorzienend en toekomstbestendig eiland. De gemeente Ameland heeft de ambitie om koploper te zijn in de energietransitie en uiterlijk 2035 te beschikken over een volledig duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem. Daarmee wil Ameland 15 jaar eerder voldoen aan de nationale klimaatdoelstellingen dan de rest van Nederland. De energietransitie moet bijdragen aan brede welvaart: lagere energielasten, versterking van de lokale economie, behoud van leefomgeving en sociale inclusiviteit.

Door haar eilandschaal, sterke gemeenschapszin en jarenlange ervaring fungeert Ameland als proeftuin en voorbeeld voor andere gemeenten en eilanden.

Samenhang met Agenda voor het Waddengebied en Uitvoeringsprogramma
Met het Programma Duurzaamheid 2023–2027 zet Ameland doelgericht en samenhangend koers naar een duurzaam, zelfvoorzienend en toekomstbestendig eiland. Het gemeentelijke programma is daarmee onderdeel van de uitvoering van de Agenda voor het Waddengebied 2050, niet iets dat er los van staat.

De uitvoering van het Programma Duurzaamheid 2023–2027 sluit aan bij meerdere programma initiatieven van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026. Zo draagt het bij aan de duurzame mobiliteit en de mogelijkheden van de energietransitie in het Waddengebied (UP5 en UP12) en aan de brede welvaart op het eiland (UP13).

4.2.3 Projecten en activiteiten

Project: Aansluitingskosten warmtenetten - € 1.000.000
Doelgroep(en): Eilanders
Projectomschrijving: Ameland kiest voor een warmtenet als duurzame toekomstbestendige aardgasvrije warmtevoorziening. Hierdoor zijn individuele warmtepompen niet nodig. De buitenunits van de warmtepompen tasten de karakteristieke panden en dorpsgezichten aan hetgeen niet wenselijk is.

Met het project kiest Ameland ervoor om de aansluitkosten voor de inwoners te verlagen en toegankelijk te maken voor iedereen. De “plus” is dat elke inwoner hier financieel voordeel van heeft en ook ruimtelijk (buitenunits warmtepompen zijn niet nodig) vinden er minimale ingrepen plaats.

Project: Aanleg DC netwerk - € 1.000.000
Doelgroep(en): Eilanders, ondernemers, toeristen
Projectomschrijving: De elektrische energievraag op Ameland groeit door verdere elektrificatie van wonen, werken en mobiliteit, terwijl de capaciteit van het bestaande netwerk onder druk staat. Door de aanleg van een tweede elektriciteitsnetwerk waaraan grote energiehubs rechtstreeks gekoppeld worden, wordt het bestaande, overbelaste, netwerk ontzien waardoor de netcongestie verminderd wordt en misschien zelfs opgelost wordt. Dit wil Ameland bereiken door vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. Een slimme koppeling kan door de bestaande zonneparken, de nog te realiseren grote batterijen en grote energie-“objecten” aan elkaar te koppelen met een afzonderlijk net (een DC-net). Hierdoor wordt op een innovatieve manier een slim energiesysteem ontwikkeld en staat de samenhang tussen opwek, opslag en gebruik centraal.

Project: Klimaatadaptatie door aanleg infiltratieriool - € 1.000.000
Doelgroep(en): Eilanders
Projectomschrijving: De beschikbaarheid van zoetwater is van groot belang voor de leefbaarheid en toekomstbestendigheid van Ameland. Als Waddeneiland beschikt Ameland over een kwetsbaar en geïsoleerd zoetwatersysteem dat volledig afhankelijk is van lokale neerslag en natuurlijke aanvulling.

Klimaatverandering, langere droge perioden, intensievere buien en zeespiegelstijging vergroten de druk op dit systeem en maken klimaatadaptieve maatregelen noodzakelijk.

Om de zoetwaterbeschikbaarheid op Ameland te versterken, zet Ameland in op de aanleg van infiltratieriolering en het afkoppelen van verhard oppervlak. Door schoon regenwater niet langer af te voeren naar de rioolwaterzuivering, maar lokaal via een infiltratieriool in de bodem te laten infiltreren, wordt de natuurlijke aanvulling van de zoetwaterbel onder het eiland versterkt.

Project: Toekomstbestendige infrastructuur - € 1.000.000
Doelgroep(en): Eilanders, toeristen
Projectomschrijving: Ameland beschikt over een uitgebreid netwerk van recreatieve en functionele paden die intensief worden gebruikt door bewoners, bezoekers en hulpdiensten. Een deel van deze infrastructuur bestaat uit schelpenpaden. Door toenemende gebruiksintensiteit, extremere weersomstandigheden en hogere onderhoudslasten staan de kwaliteit, toegankelijkheid en duurzaamheid van deze paden onder druk. Aanvullend speelt mee dat schelpen als natuurlijk materiaal worden gewonnen uit de Waddenzee, een UNESCO Werelderfgoed gebied met unieke ecologische en landschappelijke waarden. Hoewel schelpenpaden traditioneel passen bij het karakter van de Waddeneilanden, vraagt het gebruik van deze grondstof om een zorgvuldige en toekomstgerichte afweging. Door op strategische locaties te kiezen voor duurzame alternatieven of hoogwaardige verharding wordt de afhankelijkheid van schelpenwinning verminderd en wordt bijgedragen aan een terughoudend gebruik van materialen uit het kwetsbare Waddengebied.

Door (delen van) de paden duurzaam te verharden wordt de onderhoudsdruk verminderd en neemt de levensduur aanzienlijk toe. Hiermee wordt ook de structurele CO_2-uitstoot die samenhangt met terugkerend onderhoud, materiaalgebruik en transportbewegingen beperkt.
Bij de uitvoering wordt nadrukkelijk gekeken naar toepassing van duurzame en innovatieve materialen die passen binnen het landschap en de uitstraling van het eiland. Daarbij wordt onderzocht of gebruik gemaakt kan worden van circulaire of lokaal geproduceerde materialen. De landschappelijke kwaliteit en het karakter van de recreatieve routes blijven hierbij uitgangspunt.

Project: Werkhaven en loswal - € 1.000.000
Doelgroep(en): Eilanders, ondernemers, KNRM
Projectomschrijving: Werkhaven en loswal De Ballumerbocht vervult een belangrijke functie voor werkverkeer, bevoorrading, veiligheid en maritieme activiteiten op Ameland. Met de recent gerealiseerde KNRM-voorziening ontstaat de mogelijkheid om de omliggende haven- en walvoorzieningen verder toekomstbestendig te ontwikkelen. De bestaande loswal in de Ballumerbocht is momenteel afgekeurd en verkeert in een staat waarin onderhoud en vernieuwing noodzakelijk zijn. Hoewel de gemeente de eigenaar is van de voorziening, maakt zij zelf beperkt gebruik van de loswal. Tegelijkertijd is de voorziening van groot belang voor het eiland, omdat deze essentieel is voor werkverkeer, logistieke ondersteuning en maritieme bereikbaarheid. Het opnieuw bruikbaar maken van de loswal draagt daarmee bij aan de robuustheid en zelfstandigheid van het eiland.

Met deze investering wordt ingezet op de versterking van de werkhaven en de vernieuwing van de loswalvoorziening in de Ballumerbocht. Hiermee ontstaat een toekomstbestendige maritieme infrastructuur die beter aansluit op de toekomstige behoeften van het eiland op het gebied van logistiek, veiligheid, beheer en onderhoud.

De ontwikkeling van de werkhaven biedt daarnaast de mogelijkheid om een kraanvoorziening te realiseren voor het lanceren van een RIB-vaartuig van de KNRM. Op dit moment ontbreekt deze mogelijkheid ter plaatse. Met een passende kraanvoorziening kan de inzetbaarheid van de KNRM vanuit de Ballumerbocht worden verbeterd en wordt de veiligheid verder versterkt.

De ontwikkeling van de werkhaven draagt bij aan efficiëntere bevoorrading, ondersteuning van werkzaamheden in het kustgebied en veilige maritieme operaties. Daarbij wordt rekening gehouden met de kwetsbare landschappelijke en ecologische waarden van het Waddengebied. Uitgangspunt is een zorgvuldige landschappelijke inpassing en een inrichting die past bij het karakter van Ameland.

4.3 Gemeente Het Hogeland: veerkrachtige waddenkust

4.3.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen

Het Hogeland heeft een duidelijke ambitie. De gemeente wil de Waddenkust en het Reitdiepgebied ontwikkelen tot een Europese voorbeeldregio van een veerkrachtig plattelandsleven. Dit doet de gemeente met het programma Waddenkust & Reitdiep.

In dit gebied gebeurt veel: aan de kust, in de havens, langs het Reitdiep, op de weilanden en akkers, en in de omliggende dorpen. De komende jaren staan er nog meer veranderingen op stapel. Grote ontwikkelingen op het gebied van energie, klimaat, natuur, economie, recreatie en bereikbaarheid komen hierin samen en vragen om een aanpak waarin deze opgaven met elkaar worden verbonden.

Het kabel- en leidingtracé om windenergie vanaf de Noordzee naar de Eemshaven te brengen loopt dwars door de Waddenkust. Daarom legt de gemeente in de tweede tranche de focus op de waddenkust, van Lauwersoog tot ’t Lage van de Weg, en zet de middelen in om de dorpen, het landschap, de polders en het kweldergebied langs de dijk beter met elkaar te verbinden. De gemeente wil de gebiedsopgaven bundelen en omzetten in kansen. Juist een integrale aanpak geeft houvast om in dit gebied het landschap, de kust, de dorpen, de gemeenschap en de economie te verbinden en versterken. Zo blijft dit unieke gebied leefbaar, beleefbaar en toekomstbestendig.

Dit sluit aan bij de doelstellingen leefbaarheid, natuur en regionale economie van de gebiedsinvesteringen.

Participatie

Het programma Waddenkust & Reitdiep is tot stand gekomen na een uitgebreid gebiedsproces waarin inwoners, agrariërs en ondernemers zijn betrokken. De dorpsvisies vormen een belangrijk vertrekpunt. Ideeën, wensen en prioriteiten uit de dorpen en het gebied daaromheen zijn hierin concreet meegenomen en verbonden met bredere gemeentelijke en regionale opgaven. Ook doelen van provincie, Rijk en andere stakeholders zijn samengebracht, zoals de omgevingsvisies, het gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied - Waddenkust & Wierdenland en de economische en sociale agenda Nij Begun. Zo is een samenhangend kader ontstaan waarin lokale initiatieven en bovenlokale ambities elkaar versterken, en gericht kan worden geïnvesteerd. De brede en positieve betrokkenheid bij de totstandkoming van het programma laat zien dat hiervoor een stevige basis ligt, met draagvlak en inzet vanuit het gebied.

De gemeente werkt de – in het programma genoemde – gebiedsontwikkelingen nader uit. Daarvoor is de gemeente actief op zoek naar externe financiering. De middelen van de gebiedsinvesteringen maken het mogelijk een impuls te geven aan de gebiedsontwikkeling Waddenkustzone. Dit is het gebied is waar het kabeltracé doorheen loopt. De inzet van deze middelen volgt hierbij logisch op het eerder doorlopen gebiedsproces.

Voor de verdere uitwerking van de gebiedsontwikkeling – ontwerp en uitvoering – wordt een nieuw participatief proces opgestart waarbij de inzet van de gebiedsinvesteringen (inclusief vermelding van de bron en reden van de middelen) de basis vormt. Inwoners, agrariërs, ondernemers,

grondeigenaren en maatschappelijke organisaties worden actief betrokken bij de uitwerking van plannen en realisatie van projecten.

Participatie ziet de gemeente daarbij niet als een eenmalige activiteit, maar als een continue dialoog en co-creatie. Als lokale overheid staat de gemeente dicht bij inwoners en ondernemers. De bedrijfscontactfunctionarissen, dorpencoördinatoren, adviseurs (waaronder landbouw), gebiedsontwikkelaars en projectleiders staan in nauw contact met dorpen, agrariërs en ondernemers. Tegelijkertijd sluit de gemeente aan bij lopende projecten van andere partijen, zoals de Regiovisie Marnedorpen, Fascinating, SALTA, Boerennatuur en Building.

Door de gebiedsontwikkeling/landschapsprojecten en verziltingsmaatregelen (zie hoofdstuk 7 van dit regioplan) te verbinden met de waterveiligheidsopgave en de aanleg van het kabeltracé, kunnen de gezamenlijke overheden één integraal participatieproces inrichten (planning procesontwerp: 2027-2028). Dit leidt tot een gezamenlijke aanpak, met daarbinnen verschillende samenhangende sub-projecten. Dat zorgt voor inhoudelijk sterkere projecten (planning uitvoering: vanaf 2028-2029) en draagt bij aan gedeeld eigenaarschap. Daarmee fungeren de gebiedsinvesteringen niet alleen als financiering, maar ook als katalysator voor aanvullende initiatieven en investeringen vanuit het gebied zelf.

4.3.2 Beleids- en uitvoeringskader

Het programma Waddenkust & Reitdiep vormt voor Het Hogeland het inhoudelijke en strategische kader voor de ontwikkeling van het Waddenkust- en Reitdiepgebied. Binnen dit kader worden ruimtelijke kwaliteit, economische ontwikkeling, ecologische veerkracht en brede welvaart in onderlinge samenhang benaderd. Het gebied wordt daarbij niet als optelsom van afzonderlijke opgaven beschouwd, maar als een samenhangend systeem waarin ingrepen op het ene domein direct doorwerken op andere thema's zoals leefbaarheid, landschap en toekomstbestendige landbouw en visserij. Deze integrale benadering biedt houvast bij het prioriteren en verbinden van initiatieven en investeringen, met ruimte voor maatwerk per dorp en deelgebied.

In deze context krijgen gebiedsinvesteringen, waaronder die vanuit PAWOZ, een logische en samenhangende plek. Zij dragen bij aan het versterken van de ruimtelijke en sociaaleconomische structuur van het gebied en sluiten aan op de langjarige ontwikkelrichting die in het programma is vastgelegd. Door investeringen te koppelen aan lokale initiatieven en regionale opgaven ontstaat een hefboomeffect: middelen versterken elkaar en leiden tot meerwaarde op meerdere fronten, zoals leefbaarheid, economische vitaliteit en landschappelijke kwaliteit. Zo fungeert het programma niet alleen als richtinggevend kader, maar ook als afwegingskader voor het gericht inzetten van middelen en het realiseren van een duurzame, gebiedsbrede impact.

Samenhang met Agenda voor het Waddengebied en Uitvoeringsprogramma

Het programma Waddenkust & Reitdiep sluit inhoudelijk en strategisch aan op de Agenda voor het Waddengebied 2050 en het daarbij horende Uitvoeringsprogramma 2021–2026. De Agenda biedt het gezamenlijke langetermijnperspectief voor een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied, waarin bescherming van natuur en landschap hand in hand gaat met economische en maatschappelijke ontwikkeling.

Deze koers is in het Uitvoeringsprogramma vertaald naar concrete uitvoeringslijnen (UP's) binnen samenhangende thema's, zoals natuur en biodiversiteit, landschap en cultureel erfgoed, klimaatadaptatie, landbouw en visserij, recreatie en leefbaarheid. Juist op deze snijvlakken raakt het programma Waddenkust & Reitdiep direct aan meerdere UP's, waaronder de versterking van de kustzone (UP9), de ontwikkeling van landschap en erfgoed (UP3, UP4), de transitie naar een duurzame landbouw en visserij (UP15, UP19, UP20), en de versterking van leefbaarheid en recreatie langs de Waddenkust (UP14). Daarmee functioneren lokale en regionale investeringen in het gebied niet als losse projecten, maar als concrete bijdragen aan de bredere transities die binnen de Waddenagenda zijn ingezet.

4.3.3 Projecten en activiteiten

Project: WADNEST - € 2.500.000
Doelgroep(en): inwoners, agrariërs, ondernemers, recreanten
Projectomschrijving: Langs de Waddenkust – van Lauwersoog tot 't Lage van de Weg – liggen dorpen als groene eilanden in een open landschap. Met WADNEST wordt de kwaliteit van deze dorpen verbeterd en worden deze sterker verbonden met het landschap eromheen.

Het project richt zich op:
- creëren van meer groen in en rond de dorpen
- herstellen van cultuurhistorische elementen
- herstellen van historische tuinen
- aanleggen van dorpsommetjes en kerkenpaden
- ontwikkelen van speel- en dorpstuinen die natuur en landschap dichterbij brengen

Zo ontstaan dorpen die groener, aantrekkelijker en beter verbonden zijn met de natuur- en agrarische gebieden in de omgeving.

Project: WADPAD - € 2.500.000
Doelgroep(en): inwoners, agrariërs, ondernemers, recreanten
Projectomschrijving: De waddendorpen liggen dicht bij het Wad, maar je bent er niet zomaar: tussen dorp en dijk liggen uitgestrekte polders. Met WADPAD worden de routes van en naar het Wad verbeterd en worden ze aantrekkelijker gemaakt, veilig en passend bij het landschap. Tegelijk wordt samenhang tussen dorpen, landschap, kust en recreatie versterkt en wordt ingespeeld op toekomstige ontwikkelingen in het gebied. Dit gebeurt in balans met landbouw en natuur.

Het project richt zich op:
- biodivers Waddenkustland
- herstel cultuurlandschap Waddenkust
- toevoegen van observatiepunten, beleefpunten en landschapskunst
- ontwikkelen van boerenlandpaden
- verbeteren van de proloog/epiloog van het Pieterpad bij Pieterburen
- creëren van recreatieve voorzieningen aan de waddenkust
- aanleggen van recreatieve fietsverbindingen

De aanleg van het kabeltracé, de dijkversterking en de verziltingsaanpak maken dit het perfecte moment om deze verbindingen toekomstbestendig te ontwikkelen. Dit project richt zich daarom op de Waddenkust van Lauwersoog tot ’t Lage van de Weg.

4.4 Gemeente Noardeast-Fryslân: toekomstbestendige gemeente

4.4.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen

De gemeente Noardeast-Fryslân is een grote plattelandsgemeente met 52 dorpen en de stad Dokkum, gelegen aan de noordkust van de Waddenzee, met zo'n 32 kilometer kustlijn.
Het eeuwenoude landschap achter de Waddenzeedijk wordt gekenmerkt door: terpdorpen, oude visserijdorpen (Peazens-Moddergat, Dokkumer Nije Silen), solitaire agrarische bebouwing, kwelderwallen en -geulen. Het landschap wordt tegenwoordig voor het overgrote deel gevormd door akkers en weilanden. Wat door de eeuwen heen zichtbaar is gebleven is de verbinding tussen de Waddenzee en het binnendijkse landschap dat door de eeuwen heen door de Waddenzee en de voormalige Lauwerszee is gevormd.

De aanlanding van de waterstofleidingen afkomstig van het windpark Ten Noorden van de Wadden is globaal gelegen tussen de dorpen Holwert en Anjum. Landinwaarts liggen de tracés van de waterstofleidingen deels in de nabijheid van de bestaande leidingen richting het Lauwersmeer en via de westelijke oever van het meer richting Munnekezijl en Grijpskerk in Westerkwartier. De gemeente wil de middelen van de gebiedsinvesteringen in hoofdzaak inzetten in het gebied of ten behoeve van het gebied waar de beoogde tracés van de waterstofleiding liggen. Ruwweg betreft dit het gebied Ternaard - provinciegrens Lauwersmeer – Munnekezijl.

De middelen met een omvang van € 5 miljoen gebiedsinvesteringen worden op een evenwichtige wijze verdeel over de 4 thema's leefkwaliteit, natuur, energietransitie en regionale economie en verdeeld over de looptijd van de gebiedsinvesteringen gedurende de periode 2027 - 2035. Met de integrale inzet en beoogt de gemeente met het gebied een stevige impuls te geven richting toekomstbestendigheid.

Participatie
Gebiedsprocessen en participatie spelen binnen de gemeente een belangrijke rol bij het opstellen van de beleids- en uitvoeringskaders. Voor het gebied waarbinnen de inzet van de gebiedsinvesteringen is voorzien zijn verschillende beleidskaders en uitvoeringskaders op deze wijze tot stand gekomen. In samenspraak met de inwoners, agrariërs en ondernemers in het gebied zijn maatregelen in kaart gebracht die kunnen bijdragen aan de beleidsdoelen en aan de toekomstbestendigheid van het gebied. De keuze voor de inzet van de gebiedsinvesteringen voor deze maatregelen/projecten is daarmee een logische vervolgstap. De gebiedsinvesteringen vormen een belangrijke impuls voor de daadwerkelijke realisatie van de ambities. Bij het nader uitwerken van de projecten en bij de realisatie houdt de gemeente de omgeving nauw betrokken. In die fase zal de gemeente duidelijk communiceren dat de projecten mogelijk worden gemaakt door de gebiedsinvesteringen die de gemeente ontvangt van het Rijk als gevolg van de mogelijke aanleg van een waterstofleiding in de gemeente.

4.4.2 Beleids-/uitvoeringskader

Voor de projecten binnen Noardeast-Fryslân wordt aangesloten bij de volgende beleids- en uitvoeringskaders:

- Regionale Energie Strategie
- Energiebeleid gemeente Noardeast-Fryslân
- Omgevingsprogramma Landbouw
- Omgevingsvisie gemeente Noardeast-Fryslân
- Regionale visie Toerisme en recreatie
- Masterplan Opvaarten in Noardeast-Fryslân

4.4.3 Projecten en activiteiten

Project: Samen onder 1 dak Ternaard - € 500.000
Doelgroep(en): inwoners Ternaard en buitengebied
Projectomschrijving: Het dorp Ternaard is één van de grotere dorpen in het gebied waar de focus op ligt langs de Waddenkust. In Ternaard wonen ongeveer 1350 inwoners met het buitengebied erbij ongeveer 2200 inwoners.

Op dit moment speelt het maatschappelijk- en verenigingsleven zich af in 6 aparte gebouwen. Binnen het project is het doel om één gemeenschappelijk (energieneutraal) gebouw en ontmoetingsplek te creëren voor de inwoners en verenigingen in het dorp en het omliggende agrarische buitengebied. Dit levert o.a. de volgende voordelen op: betere verbondenheid tussen dorp en het omliggende gebied, energiebesparing, lagere exploitatielasten en minder vrijwilligers nodig (is op dit moment een zorg voor de toekomst). Door de gemeente is inmiddels een haalbaarheidsonderzoek opgestart.

Project: Natuurlijke bermen en oevers - € 750.000
Doelgroepen: Agrariërs, inwoners
Projectomschrijving: Waar mogelijk zullen gemeentelijke bermen, oevers en overhoeken worden heringericht tot natuurlijke bermen die functioneren als plek voor waterberging, zoetwater beschikbaarheid, biodiversiteit, beleefbaarheid van het gebied en natuurlijke filtering van afstromend water i.v.m. waterkwaliteit. Doel is het creëren van een robuust netwerk van half-natuurlijke landschapselementen. In dit project zal 25 kilometer herinrichting van bermen/oevers/overhoeken met gebiedseigen beplanting uitgevoerd worden.

Het is systeemversterkend project omdat het regionale watersysteem wordt ontlast, verzilting wordt tegengegaan en ecologische verbindingen worden versterkt. Ook biedt de maatregel een concrete bijdrage aan schade door bodemdaling en waterberging, gekoppeld aan groenblauwe dooradering en zoetwaterbeschikbaarheid. Binnen het project wordt samengewerkt met het Wetterskip, agrariërs en de provincie.

Deze maatregel is tot stand gekomen door middel van *brede participatie* bij de omgevingsvisie en het omgevingsprogramma landbouw en wordt gedragen door de gemeenschap.

Project: Bevaarbaarmaken opvaart de Peazens - € 300.000
Doelgroep(en): inwoners, maatschappelijke organisaties, recreatieondernemers, toeristen
Projectomschrijving: De opvaart Peazens was vanouds de vaarverbinding was tussen de Dokkumer binnenstad naar de opvaart van het terpgehucht Ealsum en de Peazensslenk en eindigt nabij het dorp Peazens. De sluis Noorderverlaat aan de noordzijde van Dokkum verbindt de opvaart met de Parkstergracht. De monumentale sluis is in verval geraakt. Door restauratie kan de sluis weer werkzaam worden en de Peazens weer bevaarbaar worden gemaakt. Daardoor wordt het slenkengebied tussen Dokkum en de Waddenkust weer bevaarbaar en voor een sloep e.d. ontsloten. De restauratie van de sluis zelf zal grotendeels met gemeentelijke gelden worden gerestaureerd. Daarnaast zijn aanvullende waterstaatkundige ingrepen noodzakelijk om het noordelijke opvaartengebied daadwerkelijk toegankelijk te maken voor klein vaarverkeer. Dit door zelfbediening van de sluis en het verhogen van enkele duikers ten noorden van de sluis.

Betrokken partijen zijn onder andere: de Werkgroep 'Skip yn'e feart', het Dokkumer Museum, het Museum It Fiskershúske in Moddergat en plaatselijke recreatieondernemers.

Project: Ondergrondse zoetwateropslag - € 500.000
Doelgroep(en): Agrariërs
Projectomschrijving: Binnen de gemeente wordt een pilot uitgevoerd met ondergrondse zoetwateropslag. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de (water)glasdamwandtechnologie op landbouwpercelen. Concreet wordt drainagewater van landbouwgronden afgekoppeld van het oppervlaktewatersysteem, lokaal afgevangen, gezuiverd, geïnfiltreerd en opgeslagen in een afgesloten ondergronds reservoir. Het water wordt in natte perioden opgeslagen en in droge perioden teruggewonnen voor irrigatie (bijv. aardappelen en groente). Het water uit de ondergrondse bron kan ook ingezet worden voor bijvoorbeeld brandweer en het voorzien van water voor de natuur. Doel van de maatregel is:

- Waterbergingsverlies door bodemdaling te compenseren;
- Oppervlaktewatersysteem te ontlasten bij piekneerslag;
- Beschikbaarheid van zoetwater voor landbouw te garanderen;
- Verzilting en verdroging tegen te gaan;
- Werken aan een klimaatadaptief en toekomstbestendig watersysteem.

De pilot wordt uitgevoerd in nauw overleg met de agrariërs in het gebied en met het Wetterskip.

Project: Leefbaarheid openbare ruimte - € 1.000.000
Doelgroep(en): inwoners, ondernemers, toeristen
Projectomschrijving: In de dorpen leeft de wens dat wordt ingezet op het toekomstbestendig maken van verschillende voorzieningen in de openbare ruimte, waarmee rekening wordt gehouden met de veranderende behoeften en wensen van bewoners, bijvoorbeeld op het gebied van verbetering van: toegankelijkheid, bereikbaarheid, veiligheid, beleving en welzijn. Concrete voorstellen zijn het realiseren van een parkeerterrein, verharden wandelpaden, het ontwikkelen van kleinschalige infrastructurele voorzieningen langs en op de Waddenzeedijk en het verbeteren van de openbare

ruimte in de omgeving van de dorpen met een kleine haven. Op deze wijze wordt een bijdrage geleverd aan concrete lokale initiatieven en wensen. Projectvoorbeelden zijn:

- Ontwikkeling van parkeervoorzieningen aan de rand van Moddergat;
- Aantrekkelijk maken omgeving van de historische sluis (uit 1729) bij het buurtschap Dokkumer Nije Silen;
- Beleving van monumentale sluis met voormalige waterstaatsfunctie (uit 1741) bij Munnekezijl aantrekkelijker maken;
- Het aantrekkelijker maken van de haven in Dokkumer Nije Silen.

Project: Gebiedsontwikkelingsplan aanlandingsgebied - € 1.200.000
Doelgroep(en): Maatschappelijke organisaties, inwoners
Projectomschrijving: Samen met inwoners, (agrarische) ondernemers, verenigingen in het gebied wordt een integraal gebiedsontwikkelingsplan opgesteld met als doel bij te dragen een toekomstbestendige, leefbare en duurzame regio binnen de gemeente en een kwaliteitsimpuls aan het gebied gaan geven.

De projecten moeten in de periode 2027 – 2035 tot uitvoering komen. Op voorhand wordt gedacht aan projecten zoals het verduurzamen van maatschappelijke gebouwen in het gebied en het toekomstbestendig maken van lokale sport- en recreatievoorzieningen.

Project: Energiehubs - € 750.000
Doelgroep(en): Ondernemers, inwoners (werkgelegenheid)
Projectomschrijving: Binnen de gemeente Noardeast-Fryslân vervullen de bedrijventerreinen Betterwird in Dokkum en Hallum een belangrijke sociaaleconomische functie doordat ze voorzien in meer dan 3000 lokale en regionale arbeidsplaatsen. De bedrijven op deze terreinen moeten hun productieprocessen elektrificeren om competitief te blijven en verder te verduurzamen. Hierdoor stijgt hun elektriciteitsbehoefte. Deze elektrificatie is een strategische keuze: door regie te nemen over de energievoorziening worden de bedrijven minder afhankelijk van de onzekere gasprijzen en economische schommelingen. Hierbij is netcongestie een urgent probleem. Een energiehub kan een bijdrage leveren aan de oplossing van het probleem.

Eén energiehub is voorzien voor het bedrijventerrein in het dorp Hallum. In dit dorp is sinds 1861 een grote internationaal, in 90 landen opererende koekjesfabrikant gevestigd. Naast de fabriek is op hetzelfde bedrijfsterrein een groot internationaal transportbedrijf gevestigd die de producten van de koekjesfabriek door Nederland en Europa transport. De tweede energiehub is voorzien in Dokkum. Als gevolg van netcongestie grote, nationaal en internationaal opererende bedrijven voor wat betreft de langdurige, toekomstige energiebehoefte op slot.

Met de realisatie van energiehubs wil de gemeente voorkomen dat grote bedrijven vertrekken naar andere locaties elders in de provincie of in het land en zo kostbare arbeidsplaatsen in een economisch kwetsbare regio behouden blijven.

4.5 Gemeente Schiermonnikoog: toekomstbestendige waterhuishouding

4.5.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen

Schiermonnikoog is voor het overgrote deel een Nationaal Park en daardoor vooral gericht op het beschermen van de unieke landschappelijke- en natuurwaarden. Belangrijk is dat landschap, menselijke activiteiten en cultuurhistorie zich kunnen blijven ontwikkelen met als kernwaarden: rust, ruimte, natuur en authenticiteit. Daarnaast wil Schiermonnikoog toekomstbestendig zijn: duurzaam, veerkrachtig en zelfvoorzienend.

De leefkwaliteit op het eiland is een van de opgaven waar de gebiedsinvesteringen een impuls aan kunnen geven. Om die leefkwaliteit en de natuurlijke kwaliteit van het eiland te behouden en te verbeteren, wil Schiermonnikoog zich concentreren op water. Er ligt een actuele opgave bij het zelfvoorzienend houden van Schiermonnikoog wat betreft zoet (drink)water. Water is essentieel voor ons welzijn. Schiermonnikoog ligt midden in een uniek ecosysteem omringd door het zoute water van de Noordzee en de Waddenzee. Het drinkwater wordt uit het grondwater op het eiland zelf onttrokken en niet vanaf de vaste wal aangevoerd zoals bij drie andere Waddeneilanden. De beschikbaarheid van zoet water is op dit moment een van de grootste bedreigingen voor de leefkwaliteit op het eiland. De stijgende zeespiegel als gevolg van klimaatverandering speelt hierin een belangrijke rol. Ook andere klimaateffecten zoals hitte, droogte en wateroverlast in de winter beïnvloeden het eiland. Veranderingen in het grondwatersysteem verlopen traag, dus nu handelen is cruciaal om het eiland toekomstbestendig te maken. Schiermonnikoog wil de zoetwaterbel op het eiland behouden, aanvullen en duurzaam benutten, zodat er voldoende drinkwater is voor eilanders en toeristen en water voor de natuur en landbouw. Schiermonnikoog wil daarbij een inspirerend voorbeeld zijn voor anderen op het gebied van innovatief en duurzaam waterbeheer. Schiermonnikoog is daarbij een proeftuin voor waterinnovatie: van regenwateropvang tot circulair watergebruik.

Schiermonnikoog wil haar unieke karakter behouden: een kleinschalige gemeenschap waar mens en natuur in harmonie leven. Schiermonnikoog is er daarom alles aan gelegen dat de impact van de aanleg van kabels en leidingen op het natuurgebied en de bijbehorende kustzones tot een minimum beperkt blijft en zal zich daar uiteraard maximaal voor inspannen.

Op het eiland waar rust en ruimte de norm zijn, zullen de plaatselijke bevolking en de toeristen de aanleg van de kabels en leidingen daarmee per definitie als een (tijdelijke) verstoring van de leefbaarheid ervaren. De indirecte impact van de aanlanding ligt daarmee voornamelijk op het niveau van leefbaarheid, de economie door de (tijdelijke) aantasting van het toeristisch product, en instandhouding van de hechte eilander gemeenschap. Naast de directe invloed op de natuur.

De beschikbare middelen ten behoeve van gebiedsinvesteringen worden ingezet voor een impuls in de leefkwaliteit: op de thema's natuur, leefbaarheid, regionale economie en energietransitie, waarbij we de nadruk leggen op water. Schiermonnikoog kiest voor projecten die integraal bijdragen aan een toekomstbestendig, leefbaar en duurzaam eiland waar mens en natuur in harmonie naast en samen met elkaar leven.

Participatie
De keuze van projecten voor een lokale impuls in de leefkwaliteit is gebaseerd op eerder door de inwoners gestelde prioriteiten in het proces voor de 1e tranche gebiedsinvesteringen. In december 2024 is een digitale consultatieronde gehouden waarin inwoners hun prioriteiten konden aangeven op een voorgestelde lijst met projecten. Ze konden aangeven wat zij het belangrijkste vonden voor de leefkwaliteit op Schiermonnikoog. Deze prioritering is gebruikt bij de eerdere keuze voor de projecten voor de besteding van de middelen uit de 1e tranche gebiedsinvesteringen en is nog steeds actueel. Deze prioritering is daarom ook gebruikt bij de keuze van projecten voor de middelen uit de 2e tranche gebiedsinvesteringen. Bij de uitvoering van de projecten worden inwoners en belanghebbenden betrokken. De keuze voor de waterkoesterprojecten is gebaseerd op het Integraal Waterplan Schiermonnikoog dat in nauwe samenwerking met alle direct betrokkenen is opgesteld.

4.5.2 Beleids-/uitvoeringskader
Het Integraal Waterplan Schiermonnikoog 2025 (waterkoesterplan) biedt een samenhangend kader voor een toekomstbestendig, veerkrachtig en zelfvoorzienend watersysteem voor de periode 2025 - 2031, met doorkijk naar 2050 en 2100. Het plan richt zich primair op het behoud en duurzaam benutten van de zoetwaterbel, met oog voor alle functies op het eiland. Het plan bevat een uitvoeringsprogramma met maatregelen voor 2025–2030. De stuurgroep 1Eilaun bewaakt voortgang, samenhang en integraliteit.

De ambitie beschreven in het Integraal Waterplan is om Schiermonnikoog toekomstbestendig te maken: een duurzaam, veerkrachtig en zelfvoorzienend eiland, ook op het gebied van drinkwater en zoetwaterbeschikbaarheid. De uitdaging zit in het combineren van verschillende functies binnen de beperkte ruimte van het eiland. De grootste bedreiging is de beschikbaarheid van zoetwater. Daarom wordt er extra aandacht besteed aan het vasthouden van zoet water voor zowel landbouw als natuur, en het benutten van de zoetwaterbel onder het eiland. Het Integraal Waterplan biedt inzicht in maatregelen die nodig zijn om de zoetwaterbel op het eiland te behouden en duurzaam te benutten.

Het Integraal Waterplan is opgesteld door de provincie Fryslân, in nauwe samenwerking met Wetterskip Fryslân, Vitens, gemeente Schiermonnikoog, Nationaal Park Schiermonnikoog, inwoners en andere belanghebbenden.

Samenhang met Agenda voor het Waddengebied en Uitvoeringsprogramma
De Agenda voor het Waddengebied 2050 bepaalt de strategische koers: natuur als fundament, water en bodem sturend en adaptief omgaan met klimaatverandering. Het Integraal Waterplan Schiermonnikoog laat zien hoe deze koers concreet kan worden gemaakt op eilandniveau: met keuzes, investeringen en acceptatie van verandering.

Het Integraal Waterplan sluit aan bij de volgende programma initiatieven van het Uitvoeringsprogramma: Natuurbeheer, -herstel en -ontwikkeling (UP2), onderzoek ecologische effecten klimaatverandering (UP7), de brede welvaart op het eiland (UP13) en de ontwikkeling van een zoetwaterstrategie voor de landbouw (UP19).

Naast de voornoemde van toepassing zijnde programma initiatieven sluit Schiermonnikoog met haar projecten ook aan bij de energietransitie in het Waddengebied (UP12).

4.5.3 Projecten en activiteiten

Project: Meer water voor Schiermonnikoog: waterkoesterprojecten - € 3.000.000
Doelgroep(en): inwoners, agrariërs, Nationaal Park Schiermonnikoog
Projectomschrijving: De focus ligt bij circulair watergebruik en waterbesparing. Op dit moment wordt er in samenwerking met Wetterskip Fryslân, en andere direct betrokkenen onderzocht welke maatregelen in samenhang het meest effectief zijn. Er vindt een onderzoek plaats naar hergebruik van het effluent (gezuiverd afvalwater) uit de rioolwaterzuivering waardoor er minder lozing plaatsvindt op de Waddenzee en we het zoete water voor het eiland kunnen behouden. De vraag is waar het her te gebruiken water het beste naartoe gebracht kan worden op het eiland: naar de duinen of naar de polder, of elders. Wanneer dat eind 2026/begin 2027 duidelijk is, wordt samen met de direct betrokken partijen zoals Wetterskip en het Nationaal Park Schiermonnikoog bepaald wat de meeste effectieve samenhangende maatregelen zijn om het water te koesteren op het eiland: welke maatregelen voor het hergebruik van het extra gezuiverd afvalwater we gaan uitvoeren met deze gebiedsinvesteringen. Daarnaast gaan we aan de slag in het dorp met het versneld afkoppelen van het regenwater van het gemengd riool. Dit door aparte infrastructuur aan te leggen of bijvoorbeeld de regenpijpen bij huizen af te koppelen en het regenwater te infiltreren in de tuin. Daarnaast zetten we dit budget in voor waterbesparing en hergebruik bij de grootste verbruikers van water in het dorp en eventueel bij huishoudens. Deze gebiedsinvestering is gebaseerd op een samenhangend pakket aan maatregelen uit het Integraal Waterplan Schiermonnikoog: het waterkoesterplan en draagt vooral bij aan het thema behoud en versterken van de natuur, en het verbeteren van de fysieke leefomgeving.

Project: Openbare ruimte Maritiem Kwartier - € 1.000.000
Doelgroep(en): inwoners, maatschappelijke organisatie, toeristen
Projectomschrijving: Het Maritiem Kwartier is het gebied rond de Zuidertoren, de Oude Centrale, het dorpshuis en de voormalige redschuur. Dit is een rafelrand van het dorp Schiermonnikoog en heeft een kwaliteitsimpuls nodig. Door te investeren in een duurzame en uitnodigende openbare ruimte worden de verschillende initiatieven aan elkaar gekoppeld. Zoals de realisatie van een Maritiem Centrum in de oude redschuur, de realisatie van sociale woningbouw op het terrein van de Oude Centrale en het toekomstbestendig maken van het dorpshuis. De Zuidertoren, één van de eilander bakens, kan een prachtig decor vormen voor kleinschalige culturele evenementen. Deze gebiedsinvestering zorgt naast een impuls aan de openbare ruimte ook voor een goede verbinding van het dorpshuis hierop en het verder ontwikkelen van haar multifunctionele karakter. Het dorpshuis vervult een belangrijke maatschappelijke functie op Schiermonnikoog. Deze gebiedsinvestering draagt vooral bij aan het thema verbeteren van de fysieke leefomgeving, versterking van de regionale economie, en versnellen van de (duurzame) energietransitie.

Project: Verduurzaming - € 750.000
Doelgroep(en): inwoners, maatschappelijke organisaties
Projectomschrijving: Verduurzaming is een opgave in de energietransitie en verduurzamingsambitie. Het verduurzamen van de vaak al wat oudere woningen en andere gebouwen in het beschermd dorpsgezicht brengt technische uitdagingen met zich mee, waardoor verduurzamen vaak duurder is. Subsidie aan huiseigenaren en ondernemers kan hierbij helpen. Zo blijft het dorpsgezicht aantrekkelijk voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Een andere mogelijke besteding van deze middelen is het mogelijk maken van de stap van aardgas ready naar aardgasvrij maken van de maatschappelijke gebouwen op Schiermonnikoog en ook hier het hergebruik van water.

Project: Inwoners aan zet: leefbare mienskip - € 250.000
Doelgroep(en): inwoners
Projectomschrijving: Inwoners weten zelf goed wat een bijdrage kan leveren aan de sociale cohesie op het eiland. Daarom zal deze gebiedsinvestering in de vorm van een subsidieregeling ingezet worden voor door de inwoners zelf bedachte kleinere projecten die ze ook zelf uitvoeren. De door de inwoners aangedragen projecten dienen een impuls te leveren aan de leefkwaliteit op het eiland: door een bijdrage te leveren aan een of meerdere van de vier thema's voor de gebiedsinvesteringen: natuur, leefomgeving, regionale economie en energietransitie. De plannen worden daarop getoetst. Dit is vergelijkbaar met de subsidieregeling in de eerste tranche. In plaats van het organiseren van een nieuwe-route-proces met plandagen zoals bij de eerste tranche willen we bij deze tweede tranche een adviescommissie organiseren, bestaande uit vertegenwoordigers van de inwoners en ondernemers van het eiland, die de projecten mee beoordelen. Deze gebiedsinvestering draagt vooral bij aan een impuls voor de leefkwaliteit.

4.6 Gemeente Westerkwartier: energie en leefkwaliteit

4.6.1 Lokale investeringsbehoeften en -doelstellingen

Met ruim 65.000 inwoners behoort Westerkwartier tot de grotere plattelandsgemeenten van Noord-Nederland. De gemeente heeft een afwisselend landschap met landbouwgebieden, natuurterreinen, bossen en karakteristieke dorpen. Vanaf het open uitgestrekte dijkenlandschap in het noorden, het wierdenlandschap, gaat het landschap over via karakteristieke coulisselandschap met een kleinschalig en besloten karakter en het veengebied met aan de vervening gerelateerde verkavelingspatronen met houtwallen naar de hoge zandgronden in het zuiden met meer bossen, heideachtige terreinen en oude esdorpen.

De gemeente Westerkwartier is in beeld als mogelijke corridor voor een ondergrondse waterstofleiding. Het gaat specifiek om transport vanaf de Noordzee naar het nationale waterstofnetwerk en de gasopslag in Grijpskerk. De gebiedsinvesteringen die de gemeente Westerkwartier ontvangt als gevolg van mogelijke aanleg van deze waterstofleiding worden in overeenstemming met het gezamenlijke bestuursakkoord van eind 2025 ingezet voor de energietransitie, het behoud en de versterking van natuur, het verbeteren fysieke leefomgeving en het versterken van de regionale economie. De gemeente legt daarbij de koppeling met een aantal grotere projecten waarin flink moet worden geïnvesteerd, waarbinnen we grote uitdagingen kennen en die de komende jaren tot realisatie moeten komen.

De gemeente heeft aan de energietransitie een stevige opgave qua klimaatdoelstellingen en terugdringen van de CO_2-uitstoot. Denk ook aan vergroten van het aandeel hernieuwbare elektriciteit in combinatie met andere opgaven. De gemeente werkt daarnaast aan een aantal grotere integrale en multidisciplinaire projecten met partners (o.a. ook provincie Groningen en buurgemeenten) over de verschillende programma's heen om meerdere opgaven in ruimtelijke zin te combineren. Een kenmerk van deze projecten is dat er een link ligt met ondernemerschap, systeemversterkende maatregelen voor het energienetwerk van de toekomst, de doorontwikkeling van de vrijetijdseconomie, met als onderdeel daarvan onze karakteristieke landschappen, natuurnetwerken en recreatieve infrastructuur.

Participatie

In het kader van de vastgestelde beleidsvisies en programma's zijn participatietrajecten doorlopen. Een concreet voorbeeld hiervan is het warmteprogramma Westerkwartier waarbij in 2025 een gemeente brede enquête is uitgevoerd, nieuwsbrieven zijn verspreid en diverse inwonersbijeenkomsten zijn georganiseerd. Uit de voornoemde participatietrajecten zijn verschillende wensen van inwoners, agrariërs en ondernemers naar voren gekomen. Deze wensen vormen de basis voor de inzet van de gebiedsinvesteringen. Veel van deze wensen zullen vanaf nu in samenspraak met de omgeving verder worden geconcretiseerd en worden geboetseerd tot uitvoerbare projecten. Hierbij zal de gemeente duidelijk maken dat de projecten kunnen worden gerealiseerd met behulp van de gebiedsinvesteringen die de gemeente ontvangt van het rijk als gevolg van de mogelijke aanleg van de waterstofleiding.

4.6.2 Beleids-/uitvoeringskader

De gemeente Westerkwartier valt buiten de werkingssfeer van de Agenda voor het Waddengebied 2050. Voor de projecten binnen Westerkwartier wordt aangesloten bij de volgende beleids- en uitvoeringskaders:

- Omgevingsvisie 2040
- Duurzaamheidsbeleid 2025-2030 & programma Duurzaamheid
- Economische visie & Bedrijventerreinenvisie
- Ontwikkelprogramma voor vrije tijd (i.s.m. provincie Groningen)

4.6.3 Projecten en activiteiten

Project: Realisatie warmteprogramma/warmtebedrijf Westerkwartier - € 1.000.000
Doelgroep(en): inwoners
Projectomschrijving: De gemeente heeft een omvangrijk warmteprogramma met het doel om de gemeente aardgasvrij te maken. Om het warmteprogramma op het vlak van collectieve warmte uit te voeren, heeft de gemeente Westerkwartier een warmtebedrijf opgericht. In het warmtebedrijf worden toekomstige, collectieve warmtesystemen ondergebracht. Een concreet project is de uitbreiding van het warmtenet Marum.

De gemeente onderzoekt ook voor de andere kernen die in het warmteprogramma voor een collectieve warmteoplossing in aanmerking komen. Bij gebleken haalbaarheid werkt het gemeentelijke warmtebedrijf de realisatie, inclusief de financiering, verder uit. De middelen uit de gebiedsinvesteringen worden aangewend voor de realisatie van het warmtenet. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan betaalbare warmte voor iedereen. Hiermee draagt dit project bij aan de energietransitie en leefbaarheid in de kernen van de gemeente.

Project: Hernieuwbare Elektriciteit Westerkwartier - € 500.000
Doelgroep(en): inwoners
Projectomschrijving: De focus van de gemeente voor hernieuwbare elektriciteit ligt vooral op zon op daken om zo kostbare landbouwgrond te ontzien. Er is slechts beperkt veranderruimte binnen de gemeente voor zon op land bij een aantal dorpen. Toch is in de RES Groningen 1.0 een aantal projecten aangewezen in het Westerkwartier voor zon-op-land. Het gaat daarbij onder andere om slibdepots, vuilstorten, RWZI-locaties. Ook wordt ruimte geboden aan een gebiedstransformatie in het Zuidelijk Westerkwartier.

De gemeente wil met nadruk de te realiseren zon-op-landprojecten combineren met het versterken van het karakteristieke landschap en een koppeling maken met andere opgaven in het gebied. Het gelijktijdig realiseren van landschapsversterkende elementen en/of het mee koppelen van andere opgaven met een zon-op-landproject kan niet altijd (volledig) gedragen worden door de businesscase van het zonnepark. De gemeente wil met de gebiedsinvesteringen een plus creëren voor landschappelijke ontwikkeling en bij projecten ook voldoende invulling geven aan bijvoorbeeld natuurinclusiviteit. Dit draagt bij aan de energietransitie, natuur en leefbaarheid in de gemeente. Dit draagt bij aan de energietransitie, natuur en leefbaarheid in de gemeente.

Project: Energiegemeenschappen Westerkwartier - € 500.000
Doelgroep(en): inwoners, ondernemers, coöperaties
Projectomschrijving: Op basis van de ontwikkelingen in de nieuwe Energiewet zijn er mogelijkheden voor coöperaties om zich door te ontwikkelen tot energiegemeenschappen. De gemeente Westerkwartier telt veel dorpen met een eigen energiecoöperatie. Bij meerdere van deze coöperaties spelen ideeën over dynamisch energiedelen, opslag en het slim uitwisselen van energie tussen verschillende functies. Een concreet voorbeeld van zo'n project is landgoed Nienoord (Leek/Midwolde) waar men dynamisch energie gaat delen tussen verschillende functies op het landgoed en grootverbruiker Zwemkasteel Nienoord.

De gemeente wil met inzet van de gebiedsinvesteringen de coöperaties helpen hun projecten verder te brengen. De gemeente wil hiertoe middels een voucherregeling de coöperaties de mogelijkheid bieden om kennis in te huren en een subsidieregeling openstellen voor financiële ondersteuning bij de daadwerkelijke realisatie van projecten. Binnen de regelingen zal nadrukkelijk aandacht zijn voor het delen van kennis en ervaringen. Op deze wijze wil de gemeente voorkomen dat het wiel meerdere keren wordt uitgevonden en ervoor zorgen dat de samenwerking tussen de coöperaties wordt versterkt en er duurzame energiegemeenschappen ontstaan. Dit project draagt bij aan de energietransitie en aan een versterking van de regionale economie.

Project: Leefbare dorpen - € 500.000
Doelgroep(en): inwoners
Projectomschrijving: Leefbaarheid is een multidisciplinair begrip. Op microniveau spelen veel van deze disciplines mee in diverse initiatieven die in het participatietraject voor onze woonplannen zijn aangedragen. Een concreet voorbeeld is Pieterzijl. Dit gaat om het realiseren van meer zorgwoningen en betaalbare starterswoningen, het behouden van het dorpshuis, meer speelplekken, meer openbaar groen en enkele gerichte verkeersmaatregelen. In overleg met de inwoners wil de gemeente de leefbaarheid in de kernen verder versterken.

Project: Realisatie toekomstbestendige bedrijventerreinen - € 1.000.000
Doelgroep(en): ondernemers
Projectomschrijving: Op basis van de bedrijventerreinenvisie heeft de gemeente het doel om bedrijfsterreinen toekomstbestendig te maken. Toekomstbestendig is daarbij een breed begrip, waarbij diverse thema's – afhankelijk van het bedrijventerrein - een rol spelen, zoals bereikbaarheid, verkeersveiligheid, sociale veiligheid, verduurzamen/energietransitie, beschikbaarheid stroom (netcongestie), duurzame mobiliteit, circulaire transitie, digitalisering, beschikbaarheid ICT-infra (glasvezel), vergroenen en klimaatadaptatie. In de missie om te komen tot een toekomstbestendig bedrijventerrein wordt op meerdere locaties, al dan niet ondersteund door het provinciale ontzorgingsprogramma, gewerkt aan het vergroten van de organisatiegraad. Op een aantal plekken zijn nu ideeën voor bijvoorbeeld een (snel)laadplein of energiehub. Het idee is om met de inzet van de gebiedsinvesteringen de initiatieven die uit de bedrijvencollectieven naar boven komen, helpen te realiseren. Omdat de financierbaarheid van dit soort initiatieven nog lastig is, wordt gedacht aan het opzetten van een subsidieregeling.

Project: Ontwikkeling Energielandgoederen Westerkwartier € 500.000
Doelgroep(en): Agrariërs
Projectomschrijving: Voortvloeiend uit de Omgevingsvisie en het Duurzaamheidsbeleid 2025-2030 werken we aan vormen van nieuwe, eigentijdse landgoedontwikkeling. Dit door middel van de ontwikkeling van (energie)landgoederen waarin verschillende elementen zoals energieopwekking, innovatieve landbouw, bosaanplant, wonen, voedselproductie, recreatie en toerisme en natuurontwikkeling kunnen worden gecombineerd. Om hier concreet vorm en inhoud aan te geven heeft de gemeente uitnodigingsbeleid opgesteld.

Binnen dit project wordt een concrete pilot vormgegeven voor een landgoedontwikkeling bij Jonkersvaart en omgeving. Daarbij wordt gekeken hoe we met een energielandgoed vorm kunnen geven aan de toekomst van de agrarische sector met een multidisciplinair verdienmodel. Voor de ontwikkeling van dit vernieuwende ideeën liggen vraagstukken bij de agrariër en de betrokken overheden om te werken aan een integraal plan, de integrale uitvoering en de uiteindelijke realisatie hiervan.

Project: Bevorderen vrijetijdseconomie € 1.000.000
Doelgroep(en): Maatschappelijke organisaties, inwoners, ondernemers, toeristen
Projectomschrijving: De vrijetijdseconomie is een sector die in het Westerkwartier een groeiende aandacht krijgt en een factor van belang is voor onze provincie. Het doel is om in te zetten op meerdere bestemmingsontwikkelingen om zo aantrekkelijke bestemmingen te creëren die meer publiek aantrekken. De gedachte hierachter is dat iedere inwoner ervan profiteert en dat het gebied zich verder ontwikkelt als duurzame bestemming met karakter en kwaliteit.

Per publiekstrekkende bestemming gaan we inzetten op meervoudige projecten die moeten gaan bijdragen aan verhoging van het aantal verblijfsbezoekers, de lokale bestedingen en de verblijfsduur. Een concreet voorbeeld is de bestemming Lutjegast-Grootegast, met onder andere het Museumplein, het verhaal van Abel Tasman, het natuurgebied Grootegastermolenpolder en het Blotevoetenpad.

Daarnaast zetten we in op vrijetijdseconomieprojecten die onze groen-blauwe netwerken versterken en ze tegelijkertijd beter beleefbaar te maken vanuit een recreatief oogpunt. Concrete voorbeelden zijn het project ‘elektrische sloepenroute De Lauwers’ en het project ‘Wandelroute Rietdiep’. De beleving van de natuur en cultuurhistorie wordt in deze project optimaal versterkt.

5 GEBIEDSINVESTERINGEN – REGIONALE IMPULS

5.1 Lauwersmeergebied

Nabij de westelijke en zuidwestelijke oever van het Lauwersmeer is de waterstofleiding voorzien. Het Lauwersmeergebied is een gebied met zeer hoge natuurwaarden (Natura 2000 en Nationaal Park), maar staat tegelijkertijd voor complexe opgaven rond waterveiligheid, klimaatverandering, zoet zoutovergangen, natuur, landbouw, visserij, recreatie en regionale economie. Het Lauwersmeergebied is voor de regio van grote betekenis en is gelegen in de gemeenten Noardeast-Fryslân en Het Hogeland. Met Lauwersoog heeft het gebied een belangrijke verbinding met Schiermonnikoog.

Het Lauwersmeer is ontstaan in 1969, toen de Lauwerszee werd afgesloten van de Waddenzee met een dijk. Door deze afsluiting veranderde de zoute zee geleidelijk in een zoetwatermeer. Hoewel het Lauwersmeer en de Waddenzee samen onderdeel zijn van een groter ecosysteem is door de afsluiting de onderlinge samenhang verzwakt: vismigratie is moeilijker en het natuurlijke overgangsgebied (brak water) is verdwenen.

De regio wil het Lauwersmeer en omgeving ontwikkelen tot een klimaatrobuust gebied met een geleidelijke zoet- zoutovergang dat goed om kan gaan met water, zowel bij droogte als bij wateroverlast. Tegelijk wil men een balans bereiken tussen natuur, landbouw, recreatie en economie, zodat het gebied duurzaam en leefbaar blijft voor de toekomst. De toekomstvisie van het Lauwersmeergebied is tot stand gekomen na een uitgebreid participatieproces tussen betrokken overheden, landbouw- en natuurorganisaties, de visserij, omwonenden, agrariërs en (recreatie-)ondernemers. Op basis van dit proces is in 2023 de gezamenlijke toekomstagenda vastgesteld en is in 2025 een eerste uitvoeringsagenda opgesteld die zich met name richt op vervolgonderzoek om te bepalen op welke wijze (met welke maatregelen) de toekomstbeelden kunnen worden gerealiseerd. De gebiedsinvesteringen zullen met name ingezet worden op de maatregelen die uit de vervolgonderzoeken naar voren zullen komen. Derhalve worden in dit regioplan vooral de denkrichtingen voor de projecten in het gebied aangegeven.

Binnen dit regioplan wordt het Lauwersmeergebied onderverdeeld in het Lauwersmeer en Lauwersoog. Deze onderverdeling is gemaakt omwille van het voorgenomen verschil in de governance en vanwege het verschil in thematische aanpak.

5.1.1 Beleids-/uitvoeringskader

De Toekomstagenda Lauwersmeer (2023) is een gezamenlijk en integraal kader voor de ontwikkeling van het Lauwersmeergebied voor de komende 10–20 jaar. Het document is bedoeld als richtinggevend en samenbindend instrument, niet als uitvoeringsprogramma.

De Toekomstagenda benoemt 24 samenhangende opgaven, geordend in zes thema's:

1. Waterveiligheid en waterkwantiteit
2. Waterkwaliteit en natuur
3. Duurzame landbouw en visserij
4. Ruimtelijke kwaliteit
5. Kennis delen en ontwikkelen
6. Duurzame economie, recreatie en toerisme

Een nadere uitwerking van de Toekomstagenda heeft plaatsgevonden in het Uitvoeringsprogramma Lauwersmeer, welke is bekrachtigd door de Stuurgroep Lauwersmeer in november 2025. Het Uitvoeringsprogramma is gericht op 2026 en 2027. Het Masterplan Lauwersoog, moet nog verder vorm en inhoud krijgen.

Samenhang met Agenda voor het Waddengebied en Uitvoeringsprogramma
De Agenda voor het Waddengebied 2050 geeft de strategische koers voor een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied, met natuur als fundament.
De Toekomstagenda Lauwersmeer is daarvan een concrete regionale uitwerking en laat zien hoe deze koers in de praktijk kan worden gebracht.
Samen vormen zij één consistent verhaal van richting én doen, waarin integrale keuzes noodzakelijk zijn om natuurwaarden, leefbaarheid en economische ontwikkeling te combineren.

De Toekomstagenda Lauwersmeer sluit aan bij meerdere programma initiatieven van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026:

- Natuurbeheer, -herstel en ontwikkeling (UP2)
- Onderzoek ecologische effecten klimaatverandering (UP7)
- Integrale aanpak kustzone: versterken Lauwersmeergebied (UP9)
- Mogelijkheden energietransitie Lauwersoog (UP12)
- Programma versterking recreatie en toerisme Waddenkust (UP14)
- Maritieme ontwikkeling Lauwersoog (UP15)
- Verduurzaming haven Lauwersoog (UP16)
- Ontwikkelen zoetwaterstrategie landbouw (UP19)

5.2 Lauwersmeer

Voor de projecten en activiteiten in het Lauwersmeer en directe omgeving is in totaal 14,1 M€ beschikbaar. Voor de verdeling van middelen uit het regioplan is het Uitvoeringsprogramma Lauwersmeer, dan wel latere versies van het Uitvoeringsprogramma die door de Stuurgroep worden bekrachtigd, leidend. In de komende twee jaar wordt gewerkt aan het verder concretiseren van de acties en projecten uit het uitvoeringsprogramma. Dit in afstemming met de omgeving (gebiedsproces en klankbordgroep Lauwersmeer). Bij de projectselectie wordt expliciet getoetst op Natura 2000, KRW en het voorkomen van verslechtering van natuurwaarden.

Klankbordgroep Nationaal Park Lauwersmeer
In de klankbordgroep Nationaal Park Lauwersmeer nemen o.a. deel: agrariërs, recreatieondernemers uit het gebied, verschillende dorpsbelangen, sportvisserij, Watersportverbond, natuurorganisaties, gemeenten, SBB, IVN, waterschappen en provincies. Twee keer per jaar worden verschillende onderwerpen geagendeerd en besproken in de klankbordgroep Lauwersmeer.

Ten behoeve van de verdere concretisering van het Uitvoeringsprogramma wordt in 2026/2027 onder andere gewerkt aan:

- Een recreatieve zoneringskaart met maatregelen: uitgangspunt is duurzaam evenwicht tussen natuurkwaliteit en natuurbeleving. Uit deze zoneringskaart kunnen fysieke maatregelen komen.
- Een landschapsontwikkelingsplan, met aandacht voor:
  - Kansrijke locaties op lokaal niveau voor het vasthouden van zoetwater.
  - Versterking en uitbreiding van recreatieve routestructuren in de schil van het Nationaal Park.
  - Schetsontwerpen en versterking ruimtelijke kwaliteit van nader te bepalen locaties rondom het Nationaal Park, bijvoorbeeld de stranden van Lauwersoog, parkeerterrein Hoek van de Bant en het parkeerterrein bij Suyderoogh.
  - Kansrijke en passende locaties voor unieke belevingsconcepten.
  - Het versterken van cultuurhistorische en landschapselementen in en rondom het Nationaal Park.
- Een meetnet voor het monitoren van het zoutgehalte in het meer en op het land.

Uit de voornoemde onderzoeken kunnen concrete projecten worden geformuleerd die (deels) gedekt kunnen worden uit de gebiedsinvesteringen. De projecten en de onderverdeling van de middelen worden opgenomen in een geactualiseerd Uitvoeringsprogramma Lauwersmeer.

Op voorhand wordt gedacht aan de volgende projecten (inclusief de indicatieve bedragen) die met inzet van de gebiedsinvesteringen worden gerealiseerd. Wijzigingen van projecten en/of budgetten verlopen via de Stuurgroep en het geactualiseerde Uitvoeringsprogramma.

Project: Zoet-zoutovergang Waddenzee – Lauwersmeer - € 4.000.000
Doelgroep(en): Agrariërs, (recreatie)ondernemers, visserij, natuurorganisaties
Projectomschrijving: Nederland heeft het merendeel van zijn estuaria verloren door afdamming en afsluiting, terwijl dit juist unieke en productieve ecosystemen zijn. Het Lauwersmeer en de Waddenzee hebben grote (potentiële) natuurwaarden, maar doelen (Natura2000 en KRW) worden nog niet gehaald. Met een grootschalige zoet-zoutverbinding tussen Lauwersmeer en Waddenzee wordt de estuariene functie zoveel als mogelijk hersteld. Dit is voor zowel de Waddenzee als het Lauwersmeer een belangrijk systeemherstellende maatregel.

Deze zoet-zoutovergang kan de volgende functies faciliteren:

- migratieroute voor trekvissen, die een overgangsgebied van zoet naar zout (en vice versa) als ecologische verbindingszone gebruiken om te migreren;
- acclimatisatiezone, waarin vissen en andere waterorganismen zich geleidelijk aanpassen aan veranderingen in zoutgehalte;

- paaigebied, zones waar vissoorten hun eieren af kunnen zetten (pelagisch of op substraat);
- 'kinderkamer' en opgroeigebied voor vissoorten, doordat juveniele vissen er beschutting en voedsel vinden;
- foerageer- en rustgebieden voor vissen en vogels, dankzij de grote beschikbaarheid aan voedsel in de waterkolom en op de kwelder of platen;
- broedgebied voor vogels onder andere op kwelder en platen of riet en ruigte.

De realisatie van een robuuste zoet-zoutovergang Waddenzee – Lauwersmeer is een enorme opgave die in totaal honderden miljoenen euro's gaat kosten. Met de inzet van de middelen van de gebiedsinvesteringen kunnen de eerste stappen worden gezet, zoals fysieke aanpassingen aan het huidige sluizencomplex en in het overgangsgebied rondom de sluis.
Het herstellen van de zoet-zoutovergang is bij uitstek een project waarbij de belangen van natuur en landbouw samenkomen. De agrarische bedrijven zijn met name gevestigd op de vruchtbare kleischil aan de zuidzijde van het Lauwersmeer. Het zuidelijk deel van het meer dient dan ook zoet te blijven ten behoeve van de landbouw (en de natuur). Naar het noorden toe komt er in het meer ruimte voor brak water en herstel van de zoet-zoutovergang. Gelet op deze belangen blijven de stakeholders nauw betrokken bij de uitwerking van de plannen en wordt er in het Lauwersmeer een meetnet uitgerold waarmee actief het zoutgehalte in het meer wordt gemonitord.

Project: Natuurherstel - € 2.100.000
Doelgroep(en): natuurorganisaties, agrariërs, (recreatie)ondernemers, visserij, omwonenden
Projectomschrijving: Dit project zet in op bovenwettelijke of aanvullende maatregelen boven op de projecten die in het kader van de Natura2000 en KWR worden uitgevoerd. Het gaat hierbij onder andere om projecten met betrekking tot het verbeteren van de waterkwaliteit, het behoud en de versterking van de bestaande natuur, het versterken van de habitats van vogels en andere soorten en de natuurvriendelijke inrichting van overgangszones. De resultaten worden gekoppeld aan Natura 2000, KRW en de relevante beheer- en herstelprogramma's. Monitoring en kennisontwikkeling zijn hierbij belangrijke onderdelen evenals een gebiedsgerichte nulmetingen. Zonder een goede nulmeting en structurele monitoring kan onvoldoende worden vastgesteld wat de gevolgen zijn van externe ontwikkelingen voor onder andere foerageergedrag, vliegbewegingen, rustplaatsen en populatie ontwikkeling.

Project: Ruimtelijke Kwaliteit - € 4.000.000
Doelgroep(en): Agrariërs, (recreatie)ondernemers, visserij, natuurorganisaties, omwonenden
Projectomschrijving: In 2026/2027 wordt een landschapsontwikkelingsplan opgesteld, waarbij de ruimtelijke kwaliteit in de randzones van het Nationaal Park wordt versterkt. Hierbij wordt ook ingegaan op de versterking of uitbreiding van routestructuren in de schil van het Nationaal Park en het versterken cultuurhistorische elementen en landschapselementen. Projecten moeten passen binnen recreatieve zonering, landschappelijke kernkwaliteiten, natuurdoelen en de draagkracht van het gebied.

Voorbeeldprojecten kunnen zijn: betere inrichting Hoek van de Bant (gemeente Noardeast-Fryslân), verbeteren ruimtelijke kwaliteit stranden Lauwersoog (het Hogeland), versterken van routestructuren zowel in Noardeast-Fryslân als het Hogeland en het sterker inzetten op verleiden en

begeleiden van bezoekers (kansrijke en passende locaties in de schil voor unieke belevingsconcepten).

Project: Duurzame Landbouw en visserij - € 4.000.000
Doelgroep: Agrariërs en visserij
Projectomschrijving: De focus van het project Duurzame Landbouw zal komen te liggen op het beter vasthouden van water en het beschermen van de zoetwaterlens voor toekomstbestendige landbouw in het Lauwersmeergebied (gronden aansluitend aan het N2000 gebied). Daarnaast wordt ingezet op het vergroten van de biodiversiteit en de robuustheid van het landschap in de schil van het Lauwersmeergebied door agrarisch natuur en landschapsbeheer (natuurinclusieve landbouw).
Ten slotte wordt ingezet op het versterken van de historische visserijcultuur langs de haven en het verbinden van de historische visserijcultuur van Zoutkamp en andere omliggende dorpen met de nieuwe visserijcultuur op Lauwersoog.

5.3 Lauwersoog

Voor de projecten op Lauwersoog is 5 M€ beschikbaar. Het gebied van en rondom de haven van Lauwersoog staat voor een duidelijke maar complexe ontwikkelopgave. Natuur, economie en het dagelijks gebruik van de haven komen hier direct samen. Als scharnierpunt tussen de Waddenzee en het Lauwersmeer is het gebied van groot belang voor de bereikbaarheid van Schiermonnikoog, de visserij, recreatie en maritieme activiteiten. Tegelijkertijd vragen veranderingen in de visserij, de groei van het toerisme en nieuwe functies zoals het Werelderfgoedcentrum Waddenzee (WEC) om een andere inrichting en betere verbindingen. Ook zijn er concrete knelpunten, zoals bereikbaarheid, parkeren en de behoefte aan duurzame energievoorzieningen, zoals elektrisch laden.

Daarom willen de gemeenten Het Hogeland, Noardeast-Fryslân en Schiermonnikoog en de provincies Groningen en Fryslân werken aan een samenhangende koers voor Lauwersoog. Daarbij is aandacht voor brede welvaart en de unieke kernkwaliteiten van het Lauwersmeer en de Waddenzee. Juist de combinatie van natuur, visserij, recreatie en havenfuncties maakt dit gebied uniek binnen Nederland.

De inzet richt zich met name op:
1. duurzame economische ontwikkeling, met een beleefbare en toekomstgerichte visserijketen (balans tussen behoud en vernieuwing), een kwalitatief sterke recreatieve en toeristische sector en versterking van maritieme en offshore activiteiten;
2. een beleefbaar en toegankelijk havengebied aan zowel de noord- als zuidzijde, met betere verbindingen tussen haven, Lauwersmeer en omliggende voorzieningen, en met balans tussen levendigheid, natuurbeleving en rust. Daarbij is aandacht voor de samenhang tussen haven, visserij, recreatie, WEC, Zoutkamp en het Lauwersmeergebied, inclusief versterking van de maritieme identiteit en visserijcultuur van het gebied;
3. duurzame en passende bereikbaarheid van de haven en de verbinding met Schiermonnikoog, inclusief slimme duurzame mobiliteits- en parkeeroplossingen passend bij de veelzijdigheid van het gebied.

Gemeente Het Hogeland werkt samen met de Provincies Groningen en Fryslân, de gemeenten Noardeast-Fryslân, Schiermonnikoog en andere betrokken gebiedspartners aan een gezamenlijke koers voor Lauwersoog. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de samenhang met het Lauwersmeergebied, Schiermonnikoog en de bredere omgeving. Lauwersoog vervult hierin een sleutelrol als scharnierpunt tussen Waddenzee, Lauwersmeer, visserij, recreatie en maritieme economie.

De komende periode wordt ingezet op het organiseren van de governance, het inrichten van de samenwerking tussen betrokken partijen en het verder uitwerken van de opgaven naar een samenhangend projectenportfolio voor Lauwersoog. Daarbij wordt voortgebouwd op en getoetst aan bestaande visies, programma's en gebiedsprocessen.

In 2026 en 2027 wordt gewerkt aan het opstellen van een gezamenlijk vertrekpunt, het maken van bestuurlijke keuzes, het prioriteren van opgaven en het verder uitwerken van kansrijke projecten. Ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere gebiedspartners worden hierbij actief betrokken. De ervaring leert dat deze partijen vaak niet de capaciteit hebben om deze ontwikkelfase zelfstandig goed vorm te geven. Een deel van de middelen wordt daarom ingezet voor de eerste ontwikkelfase van concrete projecten: het ontwikkelen van nieuwe plannen, het uitwerken van projectideeën, het uitvoeren van haalbaarheidsonderzoeken en het opstellen van (maatschappelijke) businesscases. Deze inzet is noodzakelijk om projecten te concretiseren, aanvullende financiering aan te trekken en de stap van idee naar uitvoering mogelijk te maken. Parallel hieraan wordt gewerkt aan de inrichting van de projectorganisatie bij de gemeente Het Hogeland.

Naar verwachting ontstaat in 2028-2029 een eerste gedragen projectenportfolio met geprioriteerde projecten, een heldere rolverdeling en zicht op de benodigde investeringen en financieringsbronnen. In de periode daarna worden projecten stapsgewijs verder uitgewerkt, uitvoeringsgereed gemaakt en gerealiseerd.

De beschikbare € 5 miljoen is nadrukkelijk niet bedoeld om de volledige ontwikkelopgave van Lauwersoog te financieren. De middelen fungeren als aanjaag- en cofinancieringsbudget voor grotere structurele investeringen in het gebied. De inzet is om hiermee aanvullende middelen vanuit onder andere Rijk, provincie, Waddenfonds, Europese programma's en andere publieke en private partners aan te trekken, zodat een veel grotere investeringsimpuls voor Lauwersoog mogelijk wordt.

Participatie en doelgroepen
Bij het opstellen van een gezamenlijke koers en het uitvoeringsprogramma doen en denken de visserijsector, Exploitatiemaatschappij Haven Lauwersoog (EHL), ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere betrokken partijen actief mee. Iedere partij draagt bij vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheid. Hiervoor wordt een participatieplan opgesteld. Op die manier ontstaat er gedeeld eigenaarschap, en wordt het uitvoeren van het uitvoeringsplan een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

6 EXTRA MIDDELEN VERSTERKING NATUUR

6.1 Natuur op Schiermonnikoog

Het grootste deel van Schiermonnikoog is Nationaal Park. Het bestaat uit stranden, duinen, bossen, kwelders en polders en staat bekend om zijn rust, ruimte en rijke natuur, met veel vogels en andere dieren. Het biedt een uniek landschap waar natuurlijke processen zoals wind, water en zand vrij spel hebben. Vanwege de aanlanding in de Eemshavenregio ligt er een voorgenomen besluit van de minister die de oostzijde van het eiland kruist: hét natuur- en stiltegebied van Schiermonnikoog. Daarom worden de extra middelen voor natuur ingezet op Schiermonnikoog.

Net als bij de inzet van de middelen voor de gebiedsinvesteringen op Schiermonnikoog voor een impuls in de leefkwaliteit geldt ook voor de aanvullende middelen voor natuur dat het hoofdthema water is.

Participatie
In het Nationaal Park zijn naast de overheden (gemeente Schiermonnikoog, provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en Rijkswaterstaat district Waddenzee) Natuurmonumenten, Natuur- en Vogelwacht Schiermonnikoog, Schiermonnikoogs Ondernemers Verbond, Boerenbelang Schiermonnikoog en Vitens vertegenwoordigd. De keuze voor de projecten voor natuur is gebaseerd op het Ambitieplan voor het Nationaal Park. De ambities zijn in samenspraak met inwoners van het eiland en direct betrokken natuurorganisaties tot stand gekomen. Zij hebben actief meegedacht en input geleverd. De partners in het overlegorgaan blijven in gesprek met elkaar én hun achterban, en met de inwoners over de ontvangen middelen in relatie tot de uitvoering van de projecten.

6.2 Beleids-/uitvoeringskader

Het Ambitieplan Nationaal Park Schiermonnikoog 2024 beschrijft de gezamenlijke koers voor Nationaal Park Schiermonnikoog voor de komende tien jaar en vormt de basis voor de ontwikkeling naar Nationaal Park Nieuwe Stijl. Het plan verbindt bescherming en herstel van unieke natuur met leefbaarheid, economie en sterke betrokkenheid van eilanders. Het plan kent de volgende kernambities:

1. Natuurherstel en bescherming;
2. Meer zelfvoorzienend zijn (water en energie);
3. Natuurinclusieve landbouw met duurzame inkomenszekerheid;
4. Recreatie en toerisme – Behoud van balans tussen natuur en bezoekers;
5. Cultuurhistorie – Inventariseren, behouden en doorgeven van cultuurhistorische waarden;
6. Samen zorgdragen voor het eiland;
7. Vergroten van zichtbaarheid, bewustwording en betrokkenheid;
8. Onderzoek – Verstevigen van samenwerkingen met kennisinstellingen.

Met dit ambitieplan kiest Nationaal Park Schiermonnikoog voor een integrale aanpak waarin topnatuur, veiligheid, zelfvoorzienendheid en gemeenschap hand in hand gaan.

Voor de waterkoesterprojecten is het in hoofdstuk 4.5.2 beschreven Integraal Waterplan Schiermonnikoog: waterkoesterplan het beleids- en uitvoeringskader.

Samenhang met Agenda voor het Waddengebied en Uitvoeringsprogramma
De Agenda Waddengebied 2050 is het strategisch en integraal kompas voor het hele Waddengebied. Het Ambitieplan Nationaal Park Schiermonnikoog is daarvan een concrete vertaling op eilandniveau. Samen vormen zij één beleidslijn: van langetermijnvisie (2050) naar concrete, gebiedsgerichte actie voor de komende 10 jaar, met de natuur als basis en de eilandgemeenschap als mede-drager van de toekomst.

De ambities uit het plan voor het Nationaal Park sluiten aan bij programma initiatieven natuurbeheer, - herstel en ontwikkeling (UP2), onderzoek ecologische effecten Klimaatverandering (UP7) en ontwikkeling zoetwaterstrategie voor de landbouw (UP19) van het Uitvoeringsprogramma.

6.3 Projecten en activiteiten

Project: Waterkoesterprojecten - € 1.000.000
Doelgroep(en): inwoners, agrariërs, Nationaal Park Schiermonnikoog
Projectomschrijving: Het water koesteren ofwel vasthouden voor de natuur is een belangrijke opgave voor een robuust watersysteem. Afhankelijk van het hiervoor bij de lokale impuls aan de leefkwaliteit op Schiermonnikoog genoemde onderzoek naar het hergebruik van het effluent wordt gekeken wat de slimste combinatie aan maatregelen is om dit budget te besteden. Een voorbeeld kan zijn een maatregel voor zoetwaterberging bij de Westerplas of het behouden en creëren van plasdrasgebieden in de polder voor weidevogels. Deze gebiedsinvestering draagt vooral bij aan het thema behoud en versterken van de natuur.

Project: Faunabeheer - € 500.000
Doelgroep(en): inwoners, Nationaal Park Schiermonnikoog, toeristen
Projectomschrijving: Het behalen van natuurdoelen komt onder druk te staan. Om de natuur te beschermen en te versterken is faunabeheer nodig. Op Schiermonnikoog komen veel zeldzame en kwetsbare planten en dieren voor die gevoelig zijn voor overlast. Bijvoorbeeld de predatie door verwilderde katten is vooral een probleem voor vogels en konijnen. De ambitie is om Schiermonnikoog zoveel mogelijk verwilderde-katten-vrij te maken. Deze gebiedsinvestering draagt vooral bij aan het thema behoud en versterken van de natuur.

Project: Fietspaden Nationaal Park - € 500.000
Doelgroep(en): inwoners, Nationaal Park Schiermonnikoog, Natuurmonumenten, toeristen
Projectomschrijving: In het kader van klimaatadaptatie en de wens om waterstanden te verhogen is het van belang een aantal fietspaden op te hogen of te verplaatsen die in natte periodes onder water komen te staan, zodat water in het gebied vrij spel heeft. Daarnaast is het niet meer wenselijk schelpen uit de Noordzee te gebruiken voor de verharding. Er wordt gezocht naar een alternatief duurzaam materiaal. Deze gebiedsinvestering draagt vooral bij aan het thema behoud en versterken van de natuur, en aan het versterken van de regionale economie.

7 EXTRA MIDDELEN AANPAK VERZILTING

7.1 Kuststrook Het Hogeland

De aanleg van de kabel van de aanlanding zal worden aangelegd in de kuststrook van gemeente Het Hogeland. Het landbouwgebied achter de Waddendijk in Het Hogeland is een hoogwaardig maar kwetsbaar akkerbouwgebied, gevormd door eeuwen waterbeheer en landbouwgebruik. Het gebied is onderdeel van de identiteit van het Waddengebied en behoort bovendien tot de beste landbouwgebieden van Europa. Het gebied is gevoelig voor verzilting, bodemdaling en klimaatverandering. Daarom wordt ervoor gekozen de verziltingsmiddelen in te zetten voor dit gebied.

Vanuit het Deltaprogramma Zoet Water wordt er door het Bestuurlijk overleg Noord-Nederland (BONN) gewerkt aan een strategienota zoet water voor Noord-Nederland. De conclusie in deze strategienota is dat de zoetwaterbeschikbaarheid in Noord-Nederland het meeste baat heeft bij de combinatie van maatregelen in het hoofdwatersysteem, het regionale watersysteem en bij de gebruiksfuncties zelf. Als gevolg daarvan kunnen maatregelen om de zoetwaterbeschikbaarheid te borgen en het tegengaan van verzilting worden beschouwd op drie niveaus:

- Landelijk, de verdeling van IJsselmeer water;
- Regionaal, optimalisatie van het watersysteem;
- Lokaal, het vasthouden van neerslag in de bodem of de ondergrond.

De hiervoor genoemde strategienota werkt Noorderzijlvest het komende jaar uit in een zoetwater programma voor haar beheergebied waarin deze drie niveaus worden gekoppeld aan de rollen die het waterschap heeft. Maatregelen die in het programma kunnen worden opgenomen zijn bijvoorbeeld optimalisaties in het watersysteem en een subsidieregeling voor agrariërs gericht op het vasthouden van zoetwater in de bodem of de ondergrond.

Participatie/doelgroepen: gezamenlijke aanpak
Uitgangspunt van Noorderzijlvest is te komen tot een aanpak die door alle lokale betrokkenen (boeren, grondeigenaren, inwoners) in voldoende mate gedragen wordt. Noorderzijlvest wil en kan alleen tot uitvoering overgaan als de betreffende boeren en grondeigenaren meedoen.
Afhankelijk van het schaalniveau vindt er afstemming plaats met belangenorganisaties (bijv. LTO Noord) of lokale (agrarische) ondernemers/inwoners. Voorafgaand aan de vaststelling van het zoetwater programma wordt de inhoud van het programma afgestemd met relevante stakeholders vanuit de landbouw en natuurorganisaties. Specifiek voor het gebied van de aanlanding zijn en worden op maatregelenniveau informatiebijeenkomsten voor de lokale agrariërs gehouden en worden (agrarische) eigenaren van grondpercelen individueel benaderd voor overleg. In deze bijeenkomsten en overleggen wordt duidelijk gecommuniceerd over de bron van de middelen die het waterschap ontvangt voor het treffen van maatregelen in het gebied en over de aanleiding.
Als basis voor het programma worden recent uitgevoerde studies benut zoals ‘Zoet op Zout’, dit betrof praktijkonderzoek en ontwikkeling van zoetwatermaatregelen voor de akkerbouw in de Waddenregio. Dit onderzoek is in samenwerking tussen waterbeheerders en agrariërs uitgevoerd.

Voor de aanleg van de kabels voor wind op zee (Doordewind) wordt in de project MER de zogenaamde ‘steunbermvariant’ als volwaardig alternatief onderzocht. In aanvulling daarop zal Noorderzijlvest in het najaar van 2026 in gesprek gaan met agrariërs in het gebied over een optimalisatie waarbij wordt ingezet op een betere aan- en afvoer situatie van water langs de dijk. Tot slot starten we in 2028 met de verkenning voor de dijkversterking van de Noordelijke Waddendijk, vanaf Vierhuizen tot en met de Eemshaven. In deze verkenningsfase inventariseren we alle koppelkansen op het gebied van zoetwaterbeschikbaarheid, natuur, energie, recreatie en overige zaken die zich aandienen. Het doel is om de dijkversterkingsopgave te benutten om te komen tot een integrale gebiedsontwikkeling.

7.2 Beleids-/uitvoeringskader

Verzilting valt binnen de Omgevingswet onder de zorg voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Gemeenten hebben hierin een regisserende en afwegende rol, maar het operationele waterbeheer ligt primair bij de waterschappen.

In de Omgevingsvisie Het Hogeland is verzilting geen los beleidsprogramma, maar een onderdeel van klimaatadaptatie en waterrobuustheid. Het is vooral relevant voor het kustgebied en de polders, de landbouw en bodemkwaliteit, de drinkwaterbeschikbaarheid en voor de samenhang met bodemdaling en zeespiegelstijging. De gemeente benoemt verzilting als een structurele langetermijnopgave, waarbij geldt dat niet alles overal zoet kan blijven, dat er keuzes nodig zijn per gebied en functie en dat samenwerking met andere overheden essentieel is.
Het Hogeland voert geen eigen actief verziltingsbeheer, maar borgt randvoorwaarden in het ruimtelijk beleid.

Voor de kuststrook in Het Hogeland is Waterschap Noorderzijlvest verantwoordelijk voor het waterbeheer. Haar beleidskaders zijn:

- Waterbeheerprogramma’s (KRW);
- regionale zoetwaterstrategieën;
- peilbeheer, doorspoelen en aanvoer van zoet water.

Verzilting wordt hier actief gemonitord en bestreden waar mogelijk, maar soms ook geaccepteerd als structureel effect van klimaatverandering. Vanuit het Deltaprogramma Zoet Water wordt gewerkt aan een strategienota zoet water voor Noord-Nederland. Deze strategienota zal de basis vormen van een op te stellen zoetwaterprogramma.

De provincie Groningen stelt kaderrichtlijnen voor bodem en water, ondersteunt kennisontwikkeling en werkt aan systeemoplossingen in het kustgebied. Voor het kustgebied van Het Hogeland is daarbij met name de aanpak van verzilting in combinatie met bodemdaling en landbouwtransitie van belang. Op nationaal en Europees niveau zijn de Kaderrichtlijn Water en het Deltaprogramma Zoetwater van belang. In de Kaderrichtlijn raakt verzilting direct aan de chemische waterkwaliteit, de doelstellingen voor oppervlakte- en grondwater en het verbod op achteruitgang van waterkwaliteit. Vanuit het Deltaprogramma van het gebied van Het Hogeland binnen het nationale kader waarin verzilting wordt erkend als onvermijdelijk in delen van laag-Nederland, er keuzes worden gemaakt in wie

wanneer zoet water krijgt en wordt gewerkt met principes als vasthouden – bergen – verdelen – aanpassen.

Samenhang met Agenda voor het Waddengebied en Uitvoeringsprogramma
De Agenda voor het Waddengebied 2050 biedt het integrale kader waarbinnen verzilting aan de Waddenkust wordt aangepakt als klimaat- en systeemvraagstuk. In de uitvoering is dat geconcretiseerd via het deelprogramma Klimaatverandering (één van de elf deelprogramma's binnen het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021–2026), met expliciete doelen om de kustzone klimaatadaptief te versterken en zoet water langs de kust beter vast te houden—exact de beleidsmatige kern van "verzilting voorkomen/beperken".
Met de verziltingsmaatregelen langs de kuststrook van Het Hogeland wordt aangesloten bij de programma initiatieven onderzoek ecologische effecten klimaatverandering (UP7) en ontwikkeling zoetwaterstrategie voor de landbouw (UP19) van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026

7.3 Projecten en activiteiten

Omdat het nog onduidelijk is hoe de kabel wordt aangelegd (in of naast de dijk), is het op dit moment nog niet mogelijk om concrete projecten te benoemen. Als deze duidelijkheid er wel is, zal de definitieve projectkeuze worden gemaakt door waterschap Noorderzijlvest en gemeente Het Hogeland.

8 UITVOERINGSKADERS REGIONALE PARTNERS

8.1 Algemeen

Zoals beschreven beschouwen de regionale partners integraliteit, systeemversterking en gezamenlijke belangen als primair uitgangspunten voor de inzet van de middelen uit het regiopakket. Tegelijkertijd hebben de verschillende onderdelen uit het regiopakket (gebiedsinvesteringen - tranche 2, extra middelen 'natuur', extra middelen 'verzilting') een uiteenlopende scope en randvoorwaarden. Dat vraagt om een heldere uitvoerings- en governancestructuur die enerzijds recht doet aan de rol en verantwoordelijkheid van iedere partner, maar anderzijds niet zorgt voor onnodige extra ambtelijke en/of bestuurlijke bureaucratie. In de basis wordt ervoor gekozen om zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande kaders en regionale organisatie- en overlegstructuren.

In dit hoofdstuk worden de financiële en juridische kaders alsmede de governancestructuur beschreven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de regiokassier en de overige regiopartners. Vervolgens worden de belangrijkste aandachtspunten met betrekking tot monitoring, verantwoording en communicatie kort beschreven.

8.2 Uitvoeringskaders regiokassier

8.2.1 Financiële en juridische afspraken

Net als voor gebiedsinvesteringen - tranche 1 treedt de provincie Groningen op als regiokassier en penvoerder van het project. De provincie Groningen ontvangt de middelen van het Rijk via een SPUK. De provincie Groningen is daarmee primair verantwoordelijk voor de verantwoordingen op grond van het Klimaatfonds, HVP en de financiële verantwoording met behulp van de SISA. De provincie is het eerste aanspreekpunt voor het ministerie.

Naast het feit dat de provincie(s), gemeenten en waterschappen partners zijn binnen het bestuursakkoord wordt de relatie tussen de provincie Groningen en de uitvoerende regiopartners geregeld in een koepelsubsidie. Via de koepelsubsidie ontvangen de uitvoerende regiopartners middelen uit de SPUK voor zowel de uitvoering van de projecten als voor de organisatiekosten. Er wordt onderscheid gemaakt in de volgende koepelsubsidies:

Regiopartner	**Toelichting**
Gemeente Ameland	Koepelsubsidie voor Gebiedsinvesteringen – Lokale impuls
Gemeente Het Hogeland	Koepelsubsidie voor Gebiedsinvesteringen – Lokale impuls en voor Gebiedsinvesteringen – Regionale impuls Lauwersoog
Gemeente Noardeast-Fryslân	Koepelsubsidie voor Gebiedsinvesteringen – Lokale impuls
Gemeente Schiermonnikoog	Koepelsubsidie voor Gebiedsinvesteringen – Lokale impuls en voor extra middelen voor natuur Nationaal Park Schiermonnikoog
Gemeente Westerkwartier	Koepelsubsidie voor Gebiedsinvesteringen – Lokale impuls
Waterschap Noorderzijlvest	Koepelsubsidie voor extra middelen aanpak verzilting

Juridisch kader Koepelsubsidie:
- Titel 4.2 van de Algemene wet bestuursrecht;
- Artikel 3, derde lid, van de Kaderverordening subsidies provincie Groningen 2017;
- De Procedureregeling subsidies provincie Groningen 2018;
- Regeling specifieke uitkeringen gebiedsinvesteringen Net op Zee.

Aanvullend hierop geldt voor de middelen voor de aanpak van verzilting tevens:
- EU Verordening Nr. 2021/241 van 12 februari 2021 tot instelling van de herstel- en veerkrachtfaciliteit, PB L 57/17 van 18 februari 2021.

8.2.2 Governance
Om de voortgang van de gebiedsinvesteringen te bespreken en te evalueren, vindt periodiek een Bestuurlijk overleg Gebiedsinvesteringen plaats, waarin alle regionale partijen die het bestuursakkoord Regiopakket hebben ondertekend zijn vertegenwoordigd.

8.3 Uitvoeringskaders overige regiopartners

8.3.1 Algemeen
Zoals genoemd ontvangen de regiopartners verschillende geldstromen behorend bij de verschillende onderdelen van het regiopakket. Algemeen geldende uitvoeringskaders worden hieronder toegelicht. Daarna volgt een korte uitwerking per onderdeel van het regiopakket.

8.3.2 Verstrekking van middelen
De middelen die de verschillende regiopartners van de provincie Groningen ontvangen worden doorgezet aan derden die belast zijn met de uitvoering van de projecten. In hoofdzaak zal het hierbij gaan om het verstrekken van een opdracht of het verstrekken van een subsidie. Bij de inzet van de middelen wordt onderscheid gemaakt tussen projecten in de openbare ruimte en projecten van organisaties en/of particulieren.

Projecten in de openbare ruimte
Veel van de middelen zijn bestemd voor projecten die worden gerealiseerd in de openbare ruimte. Het betreffen projecten die in beginsel vallen binnen het taakveld van de gemeente en/of waterschap, maar additioneel zijn en niet tot de reguliere taken en werkzaamheden van de gemeente/waterschap behoren. Voor de inkoop en inhuur van diensten en werken wordt gewerkt met overeenkomsten van opdracht.

Juridisch kader overeenkomst van opdracht:
- Aanbestedingsbeleid van respectievelijk gemeente, provincie of waterschap
- Regeling specifieke uitkeringen gebiedsinvesteringen Net op Zee
- EU Verordening Nr. 2021/241 van 12 februari 2021 tot instelling van de herstel- en veerkrachtfaciliteit, PB L 57/17 van 18 februari 2021 (voor middelen voor aanpak verzilting)

Projecten van organisaties
Bij organisaties valt te denken aan onder andere stichtingen, verenigingen, coöperaties en bedrijven. Voor projecten van deze organisaties wordt per gemeente (en of de provincie Fryslân) een subsidieregeling opgesteld of een incidentele subsidie verstrekt.

Juridisch kader (incidentele) subsidie:
- Algemene subsidieverordening van de betreffende gemeente;
- Titel 4.2 van de Algemene wet bestuursrecht;
- Regeling specifieke uitkeringen gebiedsinvesteringen Net op Zee
- De Algemene Groepsvrijstellingsverordening;
- De De-minimisverordening.

Projecten van particulieren
Voor de projecten van particulieren zal in veel gevallen worden gewerkt met een overeenkomst van opdracht vanuit de gemeente. Het project wordt in een dergelijk geval door of in opdracht van de gemeente uitgevoerd ten behoeve van de particulieren. Veelal zal het gaan om een geclusterd project dat gelijktijdig voor meerdere particulieren wordt uitgevoerd (bijvoorbeeld geluidsisolatie voor meerdere woningen). Het juridisch kader voor deze aanpak is gelijk aan het kader voor projecten in de openbare ruimte.

Voor een aantal projecten zal gewerkt worden met een subsidie. Hiertoe zijn particulieren opgenomen als doelgroep in de voornoemde subsidieregeling die ook geldt voor de organisaties. Met uitzondering van het staatssteunkader is het juridisch kader voor de subsidie aan particulieren gelijk aan die van de subsidie aan organisaties.

8.3.3 Gebiedsinvesteringen – tranche 2 - lokale impuls
Management
De provincie Groningen verstrekt een koepelsubsidie aan de gemeenten Het Hogeland, Westerkwartier, Noardeast-Fryslân, Ameland en Schiermonnikoog. Projecten worden enerzijds uitgevoerd door de gemeenten zelf en anderzijds door organisaties of particulieren.

Per gemeente wordt er een gebiedsregisseur aangesteld. De gebiedsregisseur is verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van de gebiedsinvesteringen in de betreffende gemeente. Afhankelijk van het aantal projecten in de gemeente en de omvang daarvan zijn in de gemeenten ook (deel)projectleiders actief. Iedere gemeente zorgt zelf voor een eigen structuur om subsidies of opdrachten te verstrekken aan lokale projecten, beheert de afwikkeling en zorgt voor rapportage in overeenstemming met SPUK-voorwaarden.

Governance
De selectie van projecten en de toekenning van de middelen ligt primair bij de betreffende gemeente. Zij zorgt daarbij dat eventuele stakeholders (zoals bijv. waterschap) worden betrokken.

8.3.4 Gebiedsinvesteringen – tranche 2 – regionale impuls

Management

Voor de projecten in het Lauwersmeer alsmede het beheer van de middelen wordt aangesloten bij de bestaande structuur met stuurgroep Lauwersmeer, waarbij een projectorganisatie zal worden ingericht ten behoeve van centrale coördinatie en begeleiding van de projecten.

Voor elke opgave is aangegeven welke organisatie verantwoordelijk is. Er is dus geen aparte uitvoeringsorganisatie. De uitvoering ligt bij de betrokken overheden (water, natuur, economie, ruimtelijke ontwikkeling). Het financieel beheer van de middelen ligt bij de provincie Groningen.

Voor de projecten in en rond Lauwersoog ligt de projectleiding en het financieel beheer bij gemeente Het Hogeland. De middelen voor Lauwersoog worden toegevoegd aan de eerdergenoemde koepelsubsidie voor Het Hogeland. Het Hogeland werkt samen met de gemeenten Noardeast-Fryslân en Schiermonnikoog aan de gezamenlijke koers en een uitvoeringsprogramma voor het gebied. Een gezamenlijk projectbureau zorgt voor samenhang en voortgang.

Governance

De stuurgroep Lauwersmeer vormt het centrale bestuurlijke orgaan (de “governance-top”) voor de projecten in het Lauwersmeer gebied. In deze stuurgroep zitten de belangrijkste overheden en terreinbeheerders (Provincie Groningen, Provincie Fryslân, Gemeenten Het Hogeland en Noardeast-Fryslân, Waterschap Noorderzijlvest, Wetterskip Fryslân, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer). De stuurgroep Lauwersmeer stelt de inhoudelijke prioriteiten, projectselectie, budgetverdeling en eventuele wijzigingen voor de € 14,1 miljoen vast, binnen de voorwaarden van de SPUK en de bevoegdheden van de deelnemende partijen. Daarnaast participeren: natuurorganisaties, landbouwsector, visserij, recreatie en bewoners.

Voor de ontwikkelopgave Lauwersoog wordt een bestuurlijk overleg Lauwersoog-havengebied geformeerd waarin bestuurders van de gemeenten Het Hogeland, Noardeast-Fryslân en Schiermonnikoog zijn vertegenwoordigd. Besluiten die binnen het samenwerkingsverband worden genomen, worden vervolgens gelegitimeerd in de eigen volksvertegenwoordigende organen. De deelnemende overheden blijven zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de afspraken binnen hun eigen kaders en voor de vertaling ervan in hun eigen (omgevings-)beleid. Het bestuurlijk overleg Lauwersoog-havengebied bepaald gezamenlijk waaraan het geld van de gebiedsinvesteringen wordt besteed. De wethouder van Het Hogeland doet hiervan terugkoppeling in de stuurgroep Lauwersmeer.

Zowel voor de stuurgroep Lauwersmeer als de stuurgroep Lauwersoog geldt dat zij een coördinerende en voorbereidende rol spelen, maar geen zelfstandige bevoegdheden heeft ten aanzien van de inzet van middelen en de uitvoering van projecten: gezamenlijke afspraken worden altijd formeel bekrachtigd via besluitvorming in de colleges en dagelijkse besturen van de betrokken overheden (en waar nodig worden ook de volksvertegenwoordigende organen daarbij betrokken). Colleges en dagelijkse besturen zullen separaat vastleggen binnen welke kaders de stuurgroepen mandaat krijgt om uitvoering te geven aan de gemaakte afspraken.

8.3.5 Extra middelen versterking natuur

Management

Omdat deze middelen bestemd zijn voor natuurprojecten op Schiermonnikoog is besloten om deze 2 M€ toe te voegen aan de eerder beschreven koepelsubsidie voor de gemeente Schiermonnikoog, dat optreedt als beheerder van de middelen. Schiermonnikoog draagt zorg voor een eigen structuur om subsidies en/of opdrachten te verstrekken aan geselecteerde projecten, beheert de afwikkeling en zorgt voor rapportage in overeenstemming met SPUK-voorwaarden.

Governance

Selectie van projecten en toekenning van de middelen voor natuur op Schiermonnikoog, dat grotendeels Nationaal Park is, vindt plaats op basis van een zwaarwegend advies van het Overlegorgaan Nationaal Park Schiermonnikoog. Hierin hebben de gemeente Schiermonnikoog, Wetterskip Fryslân, Provincie Fryslân, Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat, Vitens en lokale belanghebbende (natuur)organisaties op Schiermonnikoog zitting.

8.3.6 Extra middelen aanpak verzilting

Management

De provincie verstrekt een koepelsubsidie aan Waterschap Noorderzijlvest, dat optreedt als beheerder van de middelen. Noorderzijlvest draagt zorg voor een eigen structuur om subsidies of opdrachten te verstrekken aan geselecteerde projecten, beheert de afwikkeling en zorgt voor rapportage in overeenstemming met SPUK-voorwaarden.

Governance

Beoordeling/selectie van projecten en de verdeling van de middelen vindt plaats door gezamenlijke besluitvorming door Waterschap Noorderzijlvest en Gemeente Het Hogeland.

8.4 Monitoring en verantwoording

Als regiokassier krijgt de provincie Groningen de specifieke uitkering (SPUK) van het Rijk. De provincie draagt er zorg voor dat de SPUK uitsluitend aan uitvoeringsactiviteiten wordt besteed en niet aan de (directe) kosten voor realisatie en (wettelijk) vereiste compensatie, die van toepassing zijn op de realisatie van de aanlandingen. De voorwaarden uit de SPUK alsmede de verantwoordingseisen zoals beschreven in de Handleiding Gebiedsinvesteringen Net op Zee vormen de basis voor de verantwoording. Via de koepelsubsidies legt de provincie deze voorwaarden door naar de betreffende regiopartners. Hierin worden ook voorwaarden opgenomen met betrekking tot periodiek rapportages over de voortgang en de besteding van middelen.

Naast de genoemde rapportages met betrekking tot de geleverde/te leveren prestaties en de geldstromen, leggen de provincie en de regiopartners jaarlijks verantwoording af over de besteding van de SPUK op de wijze, bedoeld in artikel 17a van de Financiële-verhoudingswet. Deze verantwoording over de besteding van specifieke uitkeringen verloopt op een landelijk uniforme wijze via de zogeheten SiSa-bijlage (Single information, single audit). Het gaat hier om een bijlage bij de jaarrekening van een betreffende gemeente of provincie. Aangezien de SiSa-bijlage onderdeel

uitmaakt van de jaarrekening, heeft de accountantsverklaring van de jaarrekening ook betrekking op de specifieke uitkeringen.

Met betrekking tot de middelen voor aanpak van verzilting zal ook voldaan worden aan de eisen voor monitoring en verantwoording die voortvloeien uit de HVP.

8.5 Communicatie en zichtbaarheid

Ten behoeve van de communicatie zal het bestaande communicatieplan van de gebiedsinvesteringen tranche 1 worden geüpdatet voor de scope en activiteiten die samenhangen met tranche 2, inclusief de inzet van middelen voor de aanpak van verzilting en met de inzet van middelen voor natuur.

Een belangrijke basis zal worden gevormd door een regionale landingspagina ten behoeve van gebiedsinvesteringen, natuur en verzilting, waar algemene informatie over het pakket zal worden gedeeld en waarop links worden gezet naar programma- en projectsites van individuele regiopartners.

Voor alle communicatie-uitingen worden de volgende aandachtspunten in acht genomen:

- De oorsprong van de middelen wordt benoemd, waarbij een duidelijke koppeling wordt gemaakt tussen:
  - de aanlanding van wind op zee (vooralsnog via elektriciteitskabels afkomstig van windpark Doordewind, mogelijk in de toekomst ook via waterstofleidingen afkomstig van windpark Ten Noorden van de Wadden)
  - de impact van deze aanlanding; en
  - de inzet van gebiedsinvesteringen.
- Voor alle projecten die middelen ontvangen gelden de communicatie- en zichtbaarheidseisen van het Klimaatfonds.
- Specifiek voor projecten die middelen ontvangen voor de aanpak van verzilting gelden daarnaast de eisen vanuit het Europese Herstel- en Veerkrachtprogramma.

9 FINANCIËN

9.1 Begroting

In de SPUK gebiedsinvesteringen - tranche 2 tussen het ministerie van KGG en de provincie Groningen staan de volgende uitkeringsbedragen opgenomen:

Uitkering gebiedsinvesteringen - tranche 2:	€ 49.000.000
Extra middelen versterking natuur	€ 2.000.000
Extra middelen aanpak verzilting	€ 5.000.000
Bruto uitkering:	€ 56.000.000

Met de regionale partners is de volgende verdeling overeengekomen:

VERDELING PER PARTNER		BRUTO BEDRAGEN*		
	Project	Ondersteuning	Projecten	Totaal
Provincie Groningen	Regiokassier	150.000	-	150.000
	Lauwersmeer	1.050.000	14.100.000	15.150.000
Gemeente Hogeland	Lokale impuls	500.000	5.000.000	5.500.000
	Lauwersoog	500.000	5.000.000	5.500.000
Gemeente Westerkwartier	Lokale impuls	500.000	5.000.000	5.500.000
Gemeente Noardeast-Fryslân	Lokale impuls	500.000	5.000.000	5.500.000
Gemeente Schiermonnikoog	Lokale impuls	500.000	5.000.000	5.500.000
	Natuur	200.000	2.000.000	2.200.000
Gemeente Ameland	Lokale impuls	500.000	5.000.000	5.500.000
Waterschap Noorderzijlvest	Lokale impuls	500.000	5.000.000	5.500.000
Wetterskip Fryslân	-	-	-	-
Totaal		**4.900.000**	**51.100.000**	**56.000.000**

Voor het project- en ondersteuningsbudget gelden de volgende uitgangspunten:

- Het projectbudget is bestemd voor de uitvoering van de projecten, inclusief projectgerelateerde voorbereidings-, coördinatie- en (externe) adviesactiviteiten (niet zijnde reguliere overheidstaken).
- Het ondersteuningsbudget is bedoeld voor de bekostiging van niet-projectgerelateerde activiteiten zoals proces- en portfoliomanagement, verantwoording en governance
- De middelen voor uitvoering worden primair toegekend aan partners die projectmiddelen voor de gebiedsinvesteringen, natuur en/of verzilting in beheer krijgen.
- Als bij een lokaal of regionaal project een andere regiopartner wordt betrokken dan zullen de beheerder van het ondersteuningsbudget en de betreffende regiopartner onderling afspraken maken over de kosten van de ondersteuning.

- In het geval dat de uitvoeringskosten van de provincies lager uitvallen, dan wordt het overschot naar rato verdeeld over de gemeenten en de waterschappen.
- In het geval dat de uitvoeringskosten in een specifieke gemeente of waterschap lager uitvallen, dan wordt het overschot ingezet als extra projectbudget in de betreffende organisatie.
- Zowel de projectbudgetten als de uitvoeringskosten kunnen betrekking hebben op al gemaakte kosten. Hierbij wordt maximaal teruggegaan tot 10 december 2025 (datum ondertekening bestuursakkoord).

9.2 Compensabele BTW

In de tabel van 9.1 is de verdeling van de middelen weergegeven. In de tabel zijn de bruto bedragen opgenomen. De uitkering wordt nog verminderd met de BTW die in aanmerking komt voor compensatie uit het BTW-compensatiefonds. Hiertoe is in overleg met Fiscaliade en de regiopartners een nadere inschatting worden gemaakt. In de onderstaande tabel is de compensabele BTW per regiopartner aangegeven.

VERDELING PER PARTNER				
	Project	Totaal	Afdracht BCF	Netto
Provincie Groningen	Regiokassier	150.000	6.508	143.492
	Lauwersmeer	15.150.000	45.558	15.104.442
Gemeente Hogeland	Lokale impuls	5.500.000	112.809	5.387.191
	Lauwersoog	5.500.000	21.694	5.478.306
Gemeente Westerkwartier	Lokale impuls	5.500.000	21.694	5.478.306
Gemeente Noardeast-Fryslân	Lokale impuls	5.500.000	264.669	5.235.331
Gemeente Schiermonnikoog	Lokale impuls	5.500.000	108.470	5.391.530
	Natuur	2.200.000	8.678	2.191.322
Gemeente Ameland	Lokale impuls	5.500.000	264.669	5.235.331
Waterschap Noorderzijlvest	Lokale impuls	5.500.000	-	5.500.000
Wetterskip Fryslân	-	-	-	-
Totaal		**56.000.000**	**854.751**	**55.145.249**

9.3 Bevoorschotting

De provincie Groningen sluit zich voor de uitkering van de voorschotten aan bij het kasritme zoals deze door het ministerie van EZK wordt gehanteerd in de zogeheten ‘SPUK tweede tranche en regiopakket’.

Nb: in onderstaande tabel zijn de nettobedragen opgenomen die de partners op grond van de SPUK ontvangen. Het deel dat door het rijk wordt afgedragen aan het BCF is al in mindering gebracht.

De provincie Groningen sluit zich voor de uitkering van de voorschotten aan de partners zoveel mogelijk aan bij het kasritme zoals deze door het ministerie van EZK wordt gehanteerd in de SPUK.

Bevoorschotting (netto)	2.025	2.026	2.027	2.028	2.029	2.020	Totaal
	Q4	Q4	Q3	Q3	Q3	Q3	
Rijk -> regiokassier							
Middelen aanpak verzilting	5.000.000						**5.000.000**
Extra middelen natuur	2.000.000						**2.000.000**
Gebiedsinvesteringen - tranche 2			7.983.268	12.773.229	12.773.229	14.615.522	**48.145.249**
Bestemming							
Provincie Groningen - Regiokassier			23.793	38.069	38.069	43.560	**143.492**
Provincie Groningen - Lauwersmeer			2.504.563	4.007.301	4.007.301	4.585.277	**15.104.442**
Gemeente Hogeland - lokale impuls			893.284	1.429.255	1.429.255	1.635.397	**5.387.191**
Gemeente Hogeland - Lauwersoog			908.393	1.453.428	1.453.428	1.663.057	**5.478.306**
Gemeente Westerkwartier - lokale impuls			908.393	1.453.428	1.453.428	1.663.057	**5.478.306**
Gemeente Noardeast-Fryslân - lokale impuls			868.103	1.388.965	1.388.965	1.589.297	**5.235.331**
Gemeente Schiermonnikoog - lokale impuls			894.004	1.430.406	1.430.406	1.636.714	**5.391.530**
Gemeente Schiermonnikoog - natuur		2.000.000	31.724	50.759	50.759	58.080	**2.191.322**
Gemeente Ameland - lokale impuls			868.103	1.388.965	1.388.965	1.589.297	**5.235.331**
Waterschap Noorderzijlvest - verzilting		5.000.000	82.908	132.653	132.653	151.786	**5.500.000**
Wetterskip Fryslân		-	-	-	-	-	**-**
Totaal	**-**	**7.000.000**	**7.983.268**	**12.773.229**	**12.773.229**	**14.615.522**	**55.145.249**

9.4 Projecten op basis van huidige inzichten

De in dit regioplan opgenomen projecten en projectbudgetten zijn vermeld op basis van de huidige inzichten. Gedurende de uitvoeringsperiode van de SPUK kunnen deze nog wijzigen. De wijzigingen worden afgestemd met het ministerie en jaarlijks verantwoord in de septemberrapportage (Bijlage 2 Regeling SPUK).